

ቃለ-መጠይቅ ምስ
ክቡር ፕረዚዳንት ኢሳይያስ አፈወርቂ
ቀዳማይ ክፋል
ዞባዊ ጉዳያት

ክቡር ፕረዚዳንት፡ ካብ መፋርቕ 2018 ጀሚሩ፡ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ዞባና ኣብ ሓድሽን ዝተፈለገን ምዕራፍ ኣትዩ ይርከቡ። ሓደ ካብ ዓቢይቲ ፍጻመታት ከኣ፡ እቲ ድሕሪ ናይ 20 ዓመታት ኩነት-ተጻብኡ፡ ብ9 ሓምለ 2018 ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ኣሰመራ ዝተኸተመ ሓሙሽተ ኣዕኩድ ዘለዎ ኣጠቓላሊ ሰምምዕ ሰላምን ምሕዝነትን እዩ። ገሲጋስ ናይ'ዞም ቀንዲ ኣዕኩድ ሰምምዕ ሰላም ከመይ ኣሎ?

ነዚ ከም ፍጻመ ጥራይ - ካብ መቓን ኣውጺእካ ብቐሊል ክትርደኦ ይከኣል እዩ። ኣብ መፋርቕ 2018 ሰምምዕ ሰላም ተፈሪመ፡ ምሕዝነት ክምሰረት ጀሚሩ ክበሃል ይከኣል። ግን፡ ኣብ መቓን ኣእቲኻ ክትርደኦን ናቢይ ገጹ ይምዕብል ክትሓሰብን ስለ ዝሕግዞ፡ ናብ ድሕሪት ምምላስ ከድሊ እዩ። ንምዝኸኻር ዝኣክል፡ ኣብ'ዚ ዝሓለፈ ናይ 80 ዓመት ታሪኽ፡ ብናትና ዓይኒ ትርጉሙ እንክንመዘኖ፡ እዚ ንሰለስተ ወለዶታት ዝኸደ ቀጻሊ ዘይምኽኑይ ተጻብኦታት፡ እንታይ ምኽኑይነት ኣለዎ? ሕጂኽ መኸተምታኡ ድዩ ወይስ ኣይኩነን. . . እንተደኣ ኢልካ፡ መፋርቕ 2018 ምናልባሽ ከም ነጥበ መቐይር እዩ ኢልና ክንዛረብ ንክእል። ነቲ ከቢድ መስዋእቲ ዝተኸፍሎ፡ ነዊሕ ተመኩር ዝተቐሰመሉ ዘዩድሊ ተጻብኦታት ንጉድኒ ገዲፍካ፡ ነቲ ኣብ'ዚ 20 ዓመታት ዝተረእየ እንተ ወሲድና እውን፡ እንታይ ምኽኑይነት ነይሩዎ? እዚ እውን ከም መቐጻልታ ናይ'ቲ ቅድሚኡ ዝነበረ፡ ንናይ ግዳም ዞባዊን ዓለማዊን ስትራቴጂያዊ ረብሓታት ከገልግል ተባሂሉ ዝተሰገደረ ፖለቲካታት እዩ። እቶም ኣብ ዞባና፡ ብቐንዱ ኸኣ ኣብ ኢትዮጵያ ናይ'ዚ መጋበርያ ዝኸኑ ሓይልታት ከኣ፡ ነቲ ተጻብኦታት መመሊሶም የጉሃህሩዎን ምኽንያት ዘይብሉ ምስምስ እናፈጠሩ ይቐጽልዎን። ደም ይፈሰስ፡ ጽልኢ ይሰረት፡ ቀጻሊ ቅልውላዎት ይመጽእ..።

እዚ ንገዛእ-ርእሱ ከም ዓንኬል እናኸደን እናመጽአን፤ ነዚ ከባቢ ከሳቕዮ ጸኒሑ። 20 ዓመታት ኢልና ኣሕጽር ኣቢልና ክንዛረበሉ እንተኾይንና፤ ናይ ዶብ ግጭት፤ ናይ ባድመ . . . ካብ'ቲ ቅድመኡ ዝነበረ ከምኡ ዝአመሰለ ናይ ተጻብኦ ታሪኽ ዝብገስ ድዩ? ወይ ካልእ መረካካቕን መበኣሲን ምኽንያት ነይሩዎ እዩ? ኢልካ ድሕሪት ተመሊሰካ ክትርእዮ ከለኻ፤ ትርጉም ዘይብሉ ተጻብኦ እዩ ነይሩ። እዚ ቦቲ ናይ ቀደም ኣተዓቓቕና፤ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ዝመጽኦ፤ ንናይ ግዳም ስትራቴጂያዊ ረብካታት ከገልግል ተባሂሉ ዝተሰገደደ እዩ ክበሃል ይከኣል።

ህዝቢ ኤርትራ፡ ከም ኩለን ብመግዛእቲ ዝተሰርሐ ወይ ዝተወደባ ሃገራት፡ መሰሉ ክረኩብ ስለዘይከኣል፡ ነዊሕ ናይ ቃልሲ ጉዕዞ ዝኸደ፡ ናይ ግዳም ሓይልታት ስለ ዝወሰኑዎ እዩ። ሓርነትና ንኸነረጋግጽ፡ ነዊሕ ጉዕዞን ብዙሕ መሰዋእቲን ተኸፊሉ እዩ። ድሕሪ ዝሑል ኩናት ኣብ'ዚ ሓድሻ ዘመን ምስ ኣተና፡ ነቲ ናይ ሸ-ፍጻመታት ተመሊሰና ክንርእዮ ከለና፡ ትርጉሙ ኣይረኣየናን ነይሩ። ምናልባት ንናይ ግዳም ረብካታት ንኸገልግል ተባሂሉ ኢልካ ክትዛረብ ትኽእል ኢኻ። ግን፡ ኣዝዩ ጸቢብን ኣዕናዊን ስነ-ኣእምሮን ኣተሓሳባን ዝደረኽ ግጭት እዩ ነይሩ። ብመጠን ናይ'ቲ ዝተኸፍለ ክሳራ፡ ዝጠፍኦ ዕድል ወይ ዘኸተሉ ዕንወት ክትመዝኖ ዝከኣል ኣይኩነን።

ኣብ መወዳእታ ግን፡ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ጽንዓትን መኸተን ሓደ ገታኢ ረጅሒ ነይሩ። ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ እውን፡ ናይ ሓደ ጸቢብ ጃንዳ ረብካታት እንተ ዘይኩይኑ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ብሰፊሑ ዝውክል ኣይነበረን። ግዜ ግን ነዊሑዎ። ምኽንያቱ፡ ብዘይካ ዘቤታውያን ተዋሳኔቲ፡ ናይ ግዳም ተዋሳኔቲ እውን ስለዝተሓወሰዎ፡ መመሊሱ እናተሓላለኹ፡ ኣዝዩ ከቢድ መሰዋእቲ ሓቲቱን ሰፊሕ ዕድል ኣዋፊኡን። እዚ ናይ ክፍላ 2018 ከኣ፡ ውጽኢት ናይ'ቶም ቅድሚኡ ዝነበሩ ምዕባላታት እዩ። ብህዝቢ ኤርትራ ርጉጽ ተቃውሞን መኸተን ነይሩዎ። ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ'ውን ተቐባልነት ኣይነበረን። ብዝተፈላለዩ ናይ ግዳምን ዘቤታውያንን ረጅሒታት፡ ኣብ ኢትዮጵያ ዕምሪ መጢጡ። ኣብ ህዝቢ ኢትዮጵያ ግን ዝኹነ ይኹን ረብካ ኣየኸተለን። ኣብ ናይ ኢትዮጵያ ዳይናሚክስ - እቲ ድሕሪ ዝሑል ኩናት በዚ ጸቢብ ጃንዳ ዝተኣታተወ ሚላ፡ እቲ ዝኸፍኦ ሃሲያ ኣብ ኢትዮጵያ ዘውረዶ እዩ። መሰል ርእሰ-ውሳኔ ብሄራት ድዩ ካልእ እናተባህለ ዝተኸተለ፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ቊልቊላዊ ምትፍናን (Vertical Polarization) ናይ ሕብረተሰብ እዩ ኣምጺኡ።

ሃገራት፡ ድሕሪ መግዛእቲ፡ ናብ ሃገር ምህናጽ (Nation building) ክሰጋገራ ከለዎ፡ ባህላዊ ብዙሕነት (Cultural Diversity)፡ ናብ ዝሓሸ ናይ ምቅርራብን ምውህሃድን ዘምርሕ መሰርሕ እዩ። ነዚ ንድሕሪት መሊሰካ፡ ኣብ ሕብረተሰብ ምትፍናን ምፍጣር፡ ካብኡ ናብኡ ኸኣ ናብ ዝጸበበ ምትፍናን ምኻዱ ዓቢ ሃሲያ እዩ። እዚ ድማ፡ እዚ ሕጂ እንርእዮ ዘለና ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት እዩ። ክመጽእን ክምዕብልን እንከሎ፡ ምናልባት ኣየተሰተባህለሉን ነይሩ። ኣብ መወዳእታ ግን፡

ዘተፈላለየ መመላኸት ስም እናተቀረጠ፡ ነቲ ሕብረተሰብ ኣብ ኣዘዩ ሕማቕ ኩነታት እዩ ኣውዲቑዎ። ኩነት ጥራይ ኣይከኑን። ኤትኒካዊ ምትፍናን፣ ናብ ትካላዊ ቅርጽን ኣወዳድባን ደፊእካ፡ ሕብረተሰባት ንኣድሕዶም ከም ዝጻልኡን ብጎሶ ዓይኖም ከም ዝጠማመቱን ምግባር፡ ካብኡ ዝኸፍእ ዕንወት ናይ ሃገራት የለን። ሓንሳብ ሰለሎ ምስ ኣተወ ከኣ ቀሊል ነገር ኣይከውንን። እዚ ናይ ሕጂ ኩነታት ኢትዮጵያ ብብዙሕ መልክዓት ክንገልጹ ንክእል ኢና። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ‘ይኣክል’ ክበሃል ነይሩዎ። ብናትና ቋንቋ “Game over” እዩ። ብህዝቢን ናይ ፖለቲካ መራሕቲን ኢትዮጵያ ግን - ይኣክል፡ ብኸም’ዚ ምቕጻል ኣይከኣልን እዩ።

እዚ ኣቢይ ዝወሰዶ ተበግሶ፡ ኣብ ውሽጢ ከም’ዚ ዝኣመሰለ መቓን ኢና ክንርእዮ እንክእል። ናይ ብሓቂ ተባዕ ሰጉምቲ ወሲዶ - ግን ነቲ ዝማዕበለ ስምዒታት ዝገልጽ እዩ ነይሩ። ናይ ህዝቢ ወይ ናይ ሃገር ዘይቅቡልነት ወይ ዘይርድየት ዘምጸኣ ኩነታት እዩ። እዚ ኸኣ ኣገደሰቲ ውሳኔታት ይሓትት። ኣነ ተባዕ ውሳኔ እዩ ዝብሎ ናይ ኣቢይ። ‘ዝኢ ኩነት’ዚ ክቕይሮ እዩ፡ ኣራሚ ሰጉምቲ ክወስድ እዩ’ ምባል፡ ቀሊል ነገር ኣይከኑን ነይሩ። ንዓና ሓድሽ’ኳ እንተዘይከኑ፡ መጀምርታ እቲ መግለጺ ምስ ተቀረጠ፡ ዘሕደሮ ስምዒት ኩሉ ሰብ ዝዝክር እዩ። ምክንያቱ፡ ዘይርድየት ሰለዝነበረ፡ ዝሓለፈ 20 ዓመት ንበሎ ልዕሊ 20 ዓመት፡ ኣብ መንጎ ህዝቢ ኤርትራን ህዝቢ ኢትዮጵያን፡ ብዘተፈላለየ ምስምሳት ዘይምክኑይ ጽልኢ ክትፈጥር፡ እሞ ኸኣ ናይ ኢትዮጵያ እምነትን ስምዒትን ዘይብልካ፡ ካብኡ ናብኡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ እውን ክጥዕመካ ምእንቲ፡ ህዝቢ ኣብ ምትፍናን ንምድፋእ ዝኸይድ ዝነበረ መሰርሕ፡ ዝኸኑ ኣእምሮ ዘለዎ ሰብ ክቕበሎ ዝክእል ኣይከኑን። እዚ ኩነታት ኣብ ውሱን ታሪኻዊ ግዜ ሕርያ ሰለዝሓትት፡ እቲ ሕርያ ተወሲዶ። ናይ ብሓቂ፡ ክምስገን ዝግበኦ ታሪኻዊ ሕርያ እዩ ነይሩ።

እዚ ማለት ግን፡ ኩሉ ነገር ኣክትሙ ማለት ኣይከኑን። ድሕረኡኸ ኣብ ውሽጢ’ዚ ዝሓለፈ ዓመትን መንፈቕን ናብ ከመይ ገጹ ማዕቢሉ እንተደኣ ኢልና፡ ኣብኡ ኣየክተመን። ምክንያቱ፡ ነቲ ረብሓ ኣለኒ ዝብል ዝነበረ ጸቢብ ጃንዳ ምስ መሻርክቲ፡ ጥፍሽና (Bankrupt) እዩ። እቲ ኣብ ዝሓለፈ 20 ዓመታት ዝነበረ ኣይዲዮሎጂ ወይ እቲ ስነ-ሓሳብ፡ ወይ ማላ፡ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ጥራይ ዘይከኑ፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝመጽኦ ምዕባለታት ንገዛእ-ርእሱ፡ ነቲ ከም ዕላማ፡ ወይ ከም ማኒፌስቶ፡ ወይ ከም ፕሮግራም ዘተኣታተዎ ጸቢብ ጃንዳ ጥፍሽና እዩ። እቲ ዕላማን ፖለቲካን ጠፊሹ - ተወዲኡ እዩ። እዚ ጥፊሻ ንገዛእ-ርእሱ፡ ናይ ጥፍሽና ነዳይ ዓይነት ኣተሓሳስባ ኣምጺኡ። ኣቢይ ዝወሰዶ ሰጉምቲ እንተ ርኢና፡ ምትሕልላኻቲ ንጸግዒ ገዲፍና - ‘ምስ ኤርትራ ፍቕሪ፡ ምሕዝነት’ ዝብል ዓቢ ዕላማ እዩ። እዚ ሰጉምቲ ዝፈጠሮ ስምዒት፡ ነቲ ዝጸንሖን ዝሓለፎን ህዝቢ ኤርትራን ህዝቢ ኢትዮጵያን ቀሊል ኣይከኑን። ዝተቀረጸ ተመኮሮ ሰለዝነበረ።

አቢይ - ሰላም፣ ፍቅር፣ ምሕዘት. . . ኢሉ ወሲኑ። አብ ውሽጢ'ዚ ዓመትን ፈረቓን ደኣ እንታይ ናይ ነዳያን ሚላ ርኢና? እንታይከ ተተግቢሩ? ክንብል እንተ ኹይንና፣ ናይ ዶብ ሸግር ከመይ ተታሒዙ ክንብል ንክእል ኢና። ካብ'ቲ ንሱ ዝተዛረበሉ ጀሚሩ ክሳብ ሎሚ፣ ናይ ባድመን ከባቢኡን እንተ ርኢናዮ፣ አብ ዝኸፍኦ ደረጃ እዩ ዘሎ። ብሕጋዊ ውሳኔ ፍርዲ ምስ ተዋህቦ፣ ዝተወረረ ልኡላዊ መሬት ኤርትራ ናጻ ክወጽእን ናብ ልኡላውነቱ ክምለሰን ነይሩዎ። እዚ ግን ኣይተኻእለን። ሰለምንታይ እንድሕሪ ኢልና፣ እቲ ዝጠፈሸ ጃንዳ፣ ነዚ ናይ ዶብ ኩነታት፣ ቦቲ ሓደ ወገን ከም መሀደዲ፣ ቦቲ ካልእ ወገን ድማ ንመጣልዒ ንምሓዙ ምእንቲ፣ አብ ውሽጢ'ዘን ዓመትን ፈረቓን አብ ባድመን ከባቢኡን አብ ዝርዝራት ከይኣተና፣ መመሊሱ ካብ'ቲ ዝነበሮ ከፊኡ። ንሕና፣ ሉኣላዊ መሬትና ከይተመለሰልና “እዚ ኣይከውንን'ዩ” ኢልና ኣይንዛረብን ኢና። እዚ ካልእ ኣርእሶቲ ሰለዝኹነ ቀሰይ ኢልና ነረኻኸበሉ ኢና ንብል። እቲ ዓቢ ነገር፣ እዚ ተረኺቡ ዘሎ መኻሰብ ወይ ረብሓ ንክልቲኦም ህዝብታት ናብ ሓድሽ ጉደና ከእትዎም ሰለዝክእል፣ እቲ ብዘይምክንያት ዝተፈጥረ ናይ ዶብ ሸግርን ድሕሪኡ ዝነበረ ንግድ ዝድርኽ ፖለቲካን ስነ-ሓሳብን እውን ጠፊሹ ሰለዝኹነ፣ ኣብኡ ዘጨንቕ ዩብልናን። ንቅድሚት ክንርኢ ሰለዘለና፣ ካብ'ዚ ጀሚርና፣ ብሃናጺ ዝኹነ ጽምዶ ክንቅጽል ኣለና እዩ እቲ ሕርያ ነይሩ።

አብ ባድመ ክንደይ ገዛ ይሰራሕ ኣሎ? ክንደይ መሬት ይዕደል ኣሎ? ንመን'ዩ ዝዕደል ዘሎ? ባዮናይ ሕጋውነት. . . እንድሕር ተባሂሉ፣ ናብ'ቲ አብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዘሎ ኣጸጋሚ ኩነታት ኢና እንመጽእ። እዚ ኣዘዩ ጸቢብ ናይ ብሄርነት ዓይነት ዝፈጠሮ ኩነታት፣ ናይ ምፍርኻሽ ባህሊ የምጽእ እዩ። እተን ክልላት ዝበሃላ ብኸመይ ዝበለ ስነ-ሓሳብ እየን ክኸዳ ጸኒሐን፣ ናይ ብሓቂ ሉኣላውነት ዘረጋግጽ ማእከላይ ስርዓት ነይሩ ድዩ? - ኣይነበረን። ናይ'ዚ ጸቢብ ጃንዳ ኣተሓሳስባ፣ ምስ ንድየት ወይ ዋፍሽና፣ ናብ መልሱ-ግብሪ መጸኢ። ነቲ አብ ውሽጢ'ዚ ዓመትን መንፈቕን ዝተወሰደ ጽቡቕ ድልየት ክትዕንቅፍን ከተፍርስን ክትክእል ኣለካ። ምክንያቱ፣ ዝተበገሰካሉ ዘይቅርዑይ ኣጀንዳ፣ ናብ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ሓደገኛ ኩነታት ምስ ኣምረሐ፣ ኣሚን ኢልካ ከይተቐበልካ - ናብ ካልእ ሓድሽ ውዲት፣ ናብ ካልእ ሓድሽ ሸርሒ ንምኻድ ምእንቲ ክከኣል። ቅድም ቀዳድም ነቲ ዕረያ ወይ (Reform) ዘምጸኦ ሓይሊ፣ ከተዳኸሞ ወይ ከተበርዕኖ ኣለካ። ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ኣብ ኢትዮጵያ ዝካየድ ዘሎ ሓደ ብሓደ እንድሕሪ ርኢናዮ፣ ናብኡ ገጹ ዘምረሐ'ዩ። ብፍላይ ኣብ ውሽጢ'ዚ ዓመትን መንፈቕን ናብ ኤርትራ ቀኒዑ ዝሰበኸ ዘሎ ኣጀንዳ - “ተኸቢብና” ዝዓይነቱ እዩ። ናይ ጅሆ ስነ-ኣእምሮ ክትቀርጽ ምእንቲ፣ “ብደቡብ፣ ብሰሜን፣ ብምብራቕ፣

ብምዕራብ ተኸቢብና” ዝዓይነቱ ናይ ጅሆ ስነ-ኣእምሮ ክትኩሰኩሰ ትፍትን። ማዕረ ማዕረኡ ኸኣ ኣንጻር ኤርትራ ተጻብኦ። ብዘይካ'ዚ ኣብ ባድመን ከባቢ ዶባትን ንዘሎ ሕልኻላኻት መመሊሰካ ከምዘይምለሰ ገይርካ ክትጽይቕ ምእንቲ ዝግበር ፈተነታት

አሎ። ንኤርትራ ከተዳኸማን ናብ ዝደለኻዮ ዕላማ ከተእትዎን - እቲ ን20 ዓመታት ዝተኸተሉዎ ሜላ፡ ነቲ ህዝቢ መቓቕልካ ብምድኻም ዓቕሙ ክትጸንቅቅ ክትክእል ኣለካ። ፍልሰት ከም ኣጀንዳ ወሲድካ ክትሰርሓሉ ክትክእል ኣለካ። ብሱዳን ይኹን ብመንገዲ ኢትዮጵያ። እዚ ናይ ፍልሰት ኣጀንዳ፡ ኣብ'ዚ ዓመትን ፈረቓን እንተ ርኢናዮ፡ መዓሰከራት ናይ ሰደተኛታት ትኸፍት፣ ምስ UNHCR ዝተፈላለዩ ንጥፈታት ተካይድ፣ ኣብ መወዳእታ ነቲ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ዓቕሚ ዘቅቑካ ወይ ጸንቂቕካ ከተዳኸም ትኸእል ኢኻ ዝብል ዛይዱ። እዚ ካብ ግብረ-መልሳዊ ናይ ጥፍሻናን ንድየትን ፖለቲካ ዝማዕበለ እዩ። ብጀካኡ ብኢትኒክ ድዩ ቀቢላ ተቓውሞታት ከተለዓዕል ምፍታን፣ ዝኹነ ሃሱስ ክርከብ ዝከኣል እንተኹይን፡ ንእግረ መንገድኻ ትቕጽር። ነዚ ዘሳሰዩ ናይ ደገ ሓይልታት እውን ስለዘለዉ።

ኣብ'ዚ 20 ዓመታት እዚ ጸቢብ ጃንዳ ዘተኣታተዎ ናይ ተጸብኦ ሜላ፡ ብገሬሕ ክንርእዮ እንድሕር ኄንና፡ ብዘይካ'ዞም ዝገለጸኩዎም ናይ ሸርሒ መደባት፡ ኣብ ውሽጢ'ዚ ዓመትን መንፈቕን፡ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ይኹን ኣብ መንጎ'ቶም ህዝብታት ዝኹነ ምቅርራብ ንኸይመጽእ፡ ዝኹነ መጣቕሲ መመኸነይታ እንድሕሪ ረኺብካ ክትዘርግሕ ክትክእል ኣለካ። ብንደው ትዘርግ፣ በዚ ኸኣ ክትዘርግ ትፍትን። ኣብ መንጎ ናይ ጅሆነት ሰምዒታት ትፈጥር። ንዕጠቕ፡ ንበገሱ ኩናት ንወልዕ . . . ትብል። እዚ ድምር ትሕዝቶኡ ጥፍሻና እዩ - ዝነደዩ ፖለቲካ እዩ። እዚ ግን ብዙሕ ከሰክፈና ዘለዎ ጉዳይ ኣይኩነን። እቲ ዝያዳ ዘሰክፍ፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ክመጽእ ዝኸእል ምዕባለ እዩ። ካብ'ቲ ክኸየድ ዝጸንሐ ጉደና ወጺኡ ናብ ናይ ብሓቂ ጉደና ክእቶ ይከኣል ድዩ? ዝብል እዩ።

ፈለማ፡ ኣብ ክፍላ 2018 እቲ ስጉምቲ ምስ ተወሰደ፡ ካባና ኣይተሰወረን። ናይ'ቲ ብድሆታት ክብደት፡ ዝኹነ ቡቲ ተመኮሮ ዝሓለፈ ክፈልጦ ዘጸግሞ ኣይኩነን። እዚ ከበሃል ከሎ ቀሊል ነገር ኣይኩነን። ኣቢይ ተባዕ ተበግሶ ወሲዱ ኣሎ። እቲ ኣብ መወዳእታ ዝመጽእ ሕቶ፡ 'እንታይ ክገብር ይኸእል?' ዝብል እዩ። እዚ ናይ ሰላምን ናይ ምሕዘነትን ተበግሶ ብዘላቕነት ክቕጽል እንተድኣ ኩይን፡ ከቢድ ጸዕሪ ዝሓትት ዓቕብት እዩ። ሓንሳእ፡ ብጽቡቕ ድልየት ውሳኔ ምስ ተወሰደ፡ 'ኩሉ ነገር ጸርዩ - ተዓርዩ' ኢልና ሸው ኣብ ከምኡ ዝኣመሰለ ግሩህ ኣተሓሳስባ ኣይኣተናን። በሊሕና ዘይኩንና - ተመኮሮ ስለዝመሃረና እዩ። እምበኣር ንሕና፡ 'ባድመ ከም'ዚ ኩይን፣ እዚ ጃንዳ ከም'ዚ ገይሩ፡ ጸያይቑዎ . . .' እናበልና ናብ ካልኣዊ ጉዳያት ክንዲ ንኸይድ፡ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ክመጽእ ዝኸእል ምዕባለታት ክንድርዖ ወይ ክንድግፎ ክንክእል ኣለና። ሕርያ ኣይኩነን። ካብ ታሪኽ ዝተመሃርናዮ ነገር እዩ። ምክንያቱ፡ ናይ ዝሓለፈ ጸገማት ገምጊምና፡ ደጊምና ደጋጊምና ኣብኡ ዘቐዘም ምክንያት የብልናን። ንሱ ሓሊፉ - ተወዲኡ እዩ። እዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ምስ ብድሆታቱ ናቢይ ገጽና ንኸይድ ምእንቲ ክሕግዘና፡ ኣብ መንጎ ክልቲና ዘሎ ዝምድና ከነሓይሎ ክንክእል ኣለና። ናትና ናይ ጽምዶ ሕርያ ኣብ'ቲ ንኣሸቱ ንኣሸቱ ጉዳያት - ዶብ ከም'ዚ ኩይን . . . እዚ ክሰገር ክኸእል ኣለዎ። እዚ ንኸሰገር ከኣ እቲ ኣብ

ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ናብ ዝሓሸ ኣወንታዊ ምቅይያር ክመጽእ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ኣብ ዓመት፡ ኣብ ክልተ ዓመት ዝውዳእ ኣይኩነን።

ናይ ብሓቂ ሰላምን ምሕዘነትን ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንክመጽእ፡ እቲ ነዚ ዝዘርግ ኩነታት ናብ ንቡር ክንመልሶ እንድሕሪ ኻንና፡ ሰላም ሰሪሕካ እተምጽአ እዩ። ሰላም ከም ማና ዝወርድ ኣይኩነን። እቲ ዋና ነገር፡ ሰላም ንክንሰርሕ ናይ ምሕዘነት ባይታ ክንፈጥር ክንክእል ኣለና። ነቲ ሃዋህው ከነዋድዶ ኣለና። ኣቃሊልና ከይረእና ክንሰርሓሉ ኣለና። ኣብ ውሽጢ ዓመትን መንፈቕን፡ ኣብ'ቶም ጉድናውያን ዝኹኑ ጉዳያት ከየዝበልና፡ ኣብ'ቶም ቀንዲ ቀንዲ ጥራሕ ክንሰርሕ ኢና ጸኒሕና። እዞም ዝጠቐስኩዎም ብድሆታት ቀጸልቲ እዮም። እዚ ጃንዳ መሻርኻቲ ዮብሉን ክንብል ኣይንኸእል ኢና። ምክንያቱ፡ ንሱ ንዝሃእ- ርእሱ መጋበርያ ናይ ግዳም ጃንዳታት እዩ። እቲ ቡብግዜኡ ዝመጽእ ዘሎ ሸርሒ ኣቓልቦና ከይሰሓበን ከየዝበለን፡ ናትና ኣተኩሮ ኣብ'ቲ ሃዋህውን ባይታን ናይ ምህናጽ መሰርሕ ጥራሕ ክኸይድ ኣለዎ ኢልና ክንጓግዝ ጸኒሕና። ዘይት ፍጻመታት ወይ ለውጢ ኣምጺእና ኢና ክንብል ኣይንኸእልን። ካብ ፈለማ እቲ ሕርያ ጽቡቕ እዩ። እቲ ተፈጠሩ ዘሎ ኩነት ናይ ብሓቂ ዓቢ ዕድል እዩ። ኩሉ ነገር ከም እተፈትሐ ገይርና ክንሕዞ ስለዘይከኣል ግን፡ ናይ ምትሕግጋዝ ባይታ ንምፍጣር ብዙሓት ስጉምታት ወሲድና ኣለና ክንብል ንኸእል።

እዚ መወዳእታ ዝተገብረ ርክብ ወይ ዝግበር ቀጸሊ ርክባት፡ ናብኡ ዝቐንፀ እዩ። ነዚ ዝብሎ ዘለኹ ተሪር ባይታ እንተ ዘይፈጠርናሉ፡ ብሓደ ኢድ ጥራይ ዝውዳእ ኣይኩነን። ናይ ገዛእ-ርእሰና ውሽጣዊ ኩነታት ኣይኩነን እቲ ዘገድሱ። እዚ ኣብ ስለሰተ መድረኻት ክንርእዮ እንኸእል ኣብ ኢትዮጵያ ዝመጽእ ምዕባለታት፡ እቲ ዝኸፍአ መልክዑ፡ እዚ ናይ 30 ዓመታት ምዕባለ እዩ። እዚ ንዓና ብቐጥታ ኣይምልከተናን ይኸውን። “ናተቶም ጉዳይ'ዩ፡ ባዕላቶም ከም ድላዮም ገይሮም ይወድእዎ” ክንብል ንኸእል ኢና - ከም መጎተ። ኣብ መወዳታ ግን፡ ክንተሓጋዝሎ ዘለና ጉዳይ እዩ። ቀጸሊ ግዳይ ናይ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝመጽእ ፖለቲካዊ ምዕባለታት ክንከውን ዮብልናን። ንዝግበደ፡ ዝጠፈሽ ጃንዳ ክንምክት ኢልና ክንቃለስ ኣይግበእናን። ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ክመጽእ ዝኸእል ለውጢ ክንሰርሓሉ ክንክእል ኣለና ብግቕምና። ኣበርክቶ ክንገብረሉ ክንክእል ኣለና። ጓኖት ኣይኩንናን ኣብ'ቲ ምዕባለ።

ናይ ውሽጣም ከመይ ገይሮም ይፈትሑዎ፡ ንዓኣቶም ዝምልከት እዩ። መወዳእታ ግን ንሕና ኣእዳውና ኣጣሚርና ክንዕዘቦ ስለዘይንኸእል፡ ብንጥፈት ጽምዶ ክንገብር ኣለና። በዚ መንገዲ ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። ናይ ቀለልቲ ቀለልቲ ፍታሓታት ወይ ድማ ዓበይቲ ዓበይቲ ውጽኢታት ትምኒት ሒዘና ኣይተበገሰናን። ብኸምኡ ክንበገስ ኣይንኸእልን። ተመኩሮ ስለዘቐሰመና - ትምህርቲ ስለዘሎ፡ ንዚ ጎሲና፡ ብሰምዒትን ጽቡቕ ድልዮትን ጥራይ ኩሉ ነገር ተፈቲሑ ኢልና ክንከይድ ኣይንኸእል። ከምኡ

ሰለዘኹኑ፡ እቲ ንሳቶም ዝገብሩዎ ዘለዉ ብቐጥታን ብቐረባን እናተኸታተልና፡ ናትና እጃም ክንገብር ክንክንእል ኣለና። እታ ዝቐረበት ምስኣቶም ክትተሓጋገዝ እትኸል፡ ኤርትራ ጥራይ እያ። እቲ ኣብ ደገ ዘሎ ካልእ ነናቱ ኣጀንዳታትን ረብሓታትን ኣለዎ።

እዚ ንድየት ዝብሎ ዘለኹ፡ እቲ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዘሎ ጥራይ ዘምጸኦ ጸገም ኣይከኑን። እቲ ናይ ደገ እዩ። ብደገ ዓቕሉ ዝጸበቦ፡ እዚ ዝምድና'ዚ ጽቡቕ ከይምዕብል ምእንቲ፡ ንምትፍናን፡ ንምጥቓስ፡ ሸግራት ንምፍጣር ዝግበር ነገራት ብነንበይኑ ኩርናዓት ቀጻሊ እንሰምዖ ዘለና እዩ። ንዓና ዘገርመና ነገር ኣይከኑን። ምክንያቱ፡ ንሳቶም'ውን ዝጠፈሹ እዮም። እቶም 'ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ህውከት ፈጠርካ ክትረብሕ ትኸእል ኢኻ' ኢሎም ንመዋእል ክሰርሑ ዝጸንሑ ናይ ደገ ኣይልታት፡ ሕጂ እውን ዓሪፎም ክንብል ኣይንኸእልን ኢና።

እቶም ኣብ ውሽጢ'ዚ ሕጂ ኣብ ውሽጢ ዘሎ ዘበታዊ ኩነታት፡ ኣብ ዞባና ዘሎ ኩነታት፡ ብደረጃ ዓለም ዘሎ ኩነታት ተዋሳኒቲ ዝኹኑ ኣይልታት እንታይ ይገብሩ ኣለዉ? ዝጠፈሹ ጃንዳ ናይ ወያነ ጥራይ ኣይከኑን እቲ ጉዳይ። እዚኣቶም መሲሎዎም ነቲ ኩናት ከካውሰዎ ዝጸንሑ ዝጠፈሹ ኣይልታት፡ ሕጂ ሰላም፡ ርግኣት፡ ምሕዘነት ብምምጽኡ ባህ ኢሎዎም ደቂሶም ክሓድሩ እዮም ኢልና ክንጸበ ኣይንኸእል ኢና። ብጀካ'ዚ ካልኣት ናይ ዞባ ኣይልታት ኣለዉ። ናይ ሸበራ ኣይልታት ኣለዉ። ምእንቲ ረብሓኦም ኣብ መንጎ ህዝብታትን ሃገራትን ከጣቑሱ ዝፍትኑ ኣይልታት እውን ኣለዉ። እዚ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ኩነታት እናሃለወ፡ ምሕዘነትና እናኣሓየልና፡ ናይ ኣረዳድኣና ምቅርራብ እናሰራሕናሉ እጃምና ከነበርክት ኣለና። ብኸምኡ ኢና ክንሰርሕ ጸኒሕና። እወ ኣቢይ ጽቡቕ ሰጉምቲ ወሲዱ። 'ንሕናኽ እንታይ'ዩ ግዴታና። እንታይ ክንገብር ክንክንእል ኣለና? ከመይ ገይርና ንርእዮ ነቲ ናይ ውሽጢ ኩነታት' እንድሕር ኢልና፡ ካብ ዘኹኑ ካልእ ኩነታት፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት'ዩ ዝያዳ ዘሰክፍ። ምክንያቱ፡ ሰለል ኢሉ ዝኸይድ ነገር ኣይከኑን። ንዓኡ ክቐልብሱ ዝደልዩ ናይ ውሽጥን ግዳምን ኣይልታት ኣለዉ። ኣብ ኣተኣላልያኡ ዝህሉ ዝኸእል ብልሓት ወሳኒ እዩ። ናይ ግዳም ረቓሒታት እውን ቀሊል ኣበርክቶ ኣይከኑን ዘለዎም።

እቲ ዝዓበዩ ሰክፍታ እንታይ እዩ - ጽልኢ ክትኩሰኩሰ ቀሊል እዩ። ፍቕሪ፡ ሰላም፡ ምርግጋእ . . ክትፈጥር ግን ዝኸበደ እዩ። ጽልኢ ምስ ተኾሰኩሰን ምስ ሰረተን፡ ምሒኻ ኣውጺእካ ክትቅይር ዘሎ ጸገም ኣዝዩ ከቢድ እዩ። እዚ ሕጂ ንርእዮ ዘለና ኤትኒካዊ ሰምዒታት፡ ኤትኒካዊ ምትፍናን፡ ኤትኒካዊ ምቅትታል ክሳብ ከም'ዚ ደረጃ ምስ ሰረተ፡ ብሓንቲ ከኒና ክትቅይር ዝከኣል ኣይከኑን። እቲ ዕንወት ቀሊል ሰለዘይከኑ፡ ነዚ ምፍጥስ ክሳብ ክንደይ ከቢድ ምዃኑ ካብ ኣእምሮና ከነውጽኦ የብልናን። እዚ ማለት፡ ነቲ ብድሆታት ኣደ ብሓደ ፈሊጥናን ኣረጋገጽናን፡ ብዛዕባቲ ክንገብር እንኸእል መደባትና ከነጻፍፍ ሰለዘሕግዘና እዩ። ኣቃሊልና

አፍኩስ አቢልና እንድሕር ርኢናዮ፡ ግዴታና እውን ክንፈልጥ አይንክእል ኢና። ነቲ መኸተ ከነሐይሎ ምእንቲ፡ ‘እንታይ የድልየና፡ እንታይ ዓቕምታት ከነዋህልል አለና፡ ዳርጋ ኣብ ዝተረኸበ ግዜ ንመኻኸረሉ ጉዳይ እዩ።

ናይ ነብስና ድልየት ጥራይ ዘይኩነ፡ ናይ ተጻባእትና ድልየት እውን ስለ ዝውሰና፡ እቶም ብዘተፈላለዩ መልክዕን ጣቂን እናተጠቕሙ መመሊሶም ክዘርጉ ዝደልዩ ሓይልታት ዝገብሩዎ ውሑድ አይኩነን። ኣብ’ዚ ዓመትን ፈረቓን፡ ቅድመኡ ዘየስተብሃልናሎም ሓድሽ ጣቂታት አለዉ። እዚታት ዕላማኡ ርጉጽ ኩይነ፡ እቲ ዝፈጥሮ ምድንጋራት ኣነኣኢሰካ ዝረኣ አይኩነን። ብዘይኩነ መመኻኪይታ ንምብኣሱ፡ ንምፍንታትን ንምድኻምን እዩ። እዚ ሕጂ እንርእዮ ዘለና ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ንገዛእ-ርእሱ፡ ኣዝዩ ኣሰካፊ እዩ ዘሎ። ከሰናብደና፡ ከሰክፊናን ናይ ምሕዘነት ጽምዶና ከዳኻሞን ኢልና ግን አይንሓሰብን። መመሊሱ ደኣ የሐይለና እምበር። ኣናብባና፡ እቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ናቢይ ገጹ እዩ ዝኸይድ፡ እንታይ ክግበር ይከኣል። እዚ ኣብ’ዚ ዓመት’ዚ ክመጽእ’ዩ ዝበሃል ዘሎ ስምብራት ወይ ኣሰር ናይ’ቲ ኤትኒካዊ ምትፍናን ክሳብ ክንደይ ሃሲያ ገይሩ ምፍላጥ ጥራይ ዘይኩነ፡ እቲ ምዕባሊታት ክሳብ ክንደይ ክግበግስ ይክእል እውን ክንፈልጥ ክንክእል አለና። እቲ ጽቡቕ ድልየት፡ ናይ ብሓቂ ኣብ ዓመት - ሰለስተ ዓመት ክመጽእ ይክእል ድዩ? ከገድሰና እዩ።

እቲ ውሽጣዊ ኩነታት በዚ ንግና ዝረኣየና ዘሎ አይገርመናን - ሓድሽ እውን አይኩነን ክንብል ንክእል ኢና። ግን ብጣዕሚ ከቢድ እዩ። ኣእዳውና ኣጣሚርና እንርእዮ ጉዳይ ስለ ዘይኩነ፡ ኣተኩሮና ኣብ’ዚ ክገልጹ ዝጽናሕኩ ኣካያይዳ እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ዓመትን መንፈቕን ብዙሕ ዓሚምና ክበሃል አይከኣልን፡ ግን ነቲ ቀዳማይ ተልእኾ ዝኸነ ቅልበሳን ምዕንቃፍን ክእለ፡ መንገዲ ክጸጸ፡ ክንሰርሕ ጸኒሕና ኢና። ኩሉ ኣጽሪናዮ ኢና፡ ሕጂ ዋላ ዓቕበት ይኹን ክንከዶ ኢና ዘይኩነ፡ እቲ ምጽጻይ ንገዛእ-ርእሱ ኣብ ፋልማይ መስርሖ ከምዘሎ ክንሓሰብ ክንክእል አለና። እዚ ጉዳይ ኣብ ዝተፈላለዩ እዋን ብሰፊሖ ክግለጽ ዘለዎ’ዩ። ምክንያቱ፡ ኣብ መወዳእታ ነቲ ክዉን ኩነታት ህዝቢ ክርእዮን ክርደኦን ክክእል አለዎ። ንቕሓቱ ሓፍ ከብል ክክእል አለዎ። ማዕረኡ ኸኣ ሓላፍነቱ ክሰከም ክክእል አለዎ። ነዚ ኩነታት፡ ህዝቢ ብዕምቕት ከም ዝርደኦን ሓላፍነቱ ከም ዘልዕልን ገይርና ብተደጋጋሚ ክንሰርሕ ስለዘለና፡ እዚ ሕጂ ብቻለ-መሕትት ዝግለጽ ነገር ጫፍ እዩ ክበሃል ይከኣል። እቲ ብዕምቕት ክግለጽ ዘለዎ ብደቂቕ እናተኸታተልካ እዩ። ምሰ’ዚ ሕጂ ዘሎ ናይ ሓበሬታ ቴክኖሎጂ ወይ ሶሻል ሚዲያ ቀጻሊ ዝግበር ምድንጋራት፡ ህዝቢ ከም ዘይነቅሖ፡ ከም ዘይፈልጥ፡ ሓላፍነቱ ከም ዘየልዕል ንምግባር፡ መመሊሰካ ሓዊ ምእንደ፡ ምትፍናንን ምንቕትን ጥራይ ዝሰርሖ ሓይልታት እውን ስለዘለዉ። ብኡ መጠን መረዳእታና ምዕማቕ፡ ጥራይ ዘይኩነ፡ ድሉውነትና እውን ዘተኣማምን ክንገብር ምእንቲ፡ ነዚ ኣብ ቅድመና ዘሎ ብድሆታት፡ ብግቡእ ክንርእዮ፡ ክንርደኦን ክንገልጽን አለና።

አነ መእተዊ ክዛረብ እኽእል'የ። ብሰፊሑ ግን፡ ሓደ ብሓደ፡ ጉዳይ ብጉዳይ. . . ምክትታል እናተገብረሉ፡ እቶም ንመጻኢ ጉዕዞታትና ክንዕንቅፉ ዝኽእሉ እንታይ እንታይ ምኻናምን ከመይ ገይርና ንገጥሞምን ክንፈልጥ ግድን ስለዝኾነ፡ ኣብ ምሕዘነት ምትሕግጋዝን ሒዘናዮ ዘለና መሰመር ከነሓይሎ ክንክእል ኣለና። ሓደ-ሓደ ዘሰክፉ ኩነታት ክንርኢ ንኽእል ኢና። ግን ብኡ መኣዘንና ክንቅይር፡ ወይ ድማ ተሰናቢድና ናብ ካልእ ዘኽይድ ምኽንያት የብልናን። እቲ ዕንወት፡ ዝተኸሰረ ዕድል፡ ዝተፈጥረ ክሳራ. . . ንኽትቅይር ቀሊል ሰራሕ ስለዘይኩነ፡ ብዝሓየለ ዓጢቕና ክንገጥሞ ከም ዘለና ምፍላጥ ኣገዳሲ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ተራ ወይ መኸተ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ'ዚ ዝሓለፈ ሰለስተ ወለዶታት - ሰማንያ ዓመታት ከመይ ተንብቦ? ኣብ መጻኢኽ ከመይ እዩ ክኸውን ትብል?

ንዓይ ብፍላይ መዋእል ኣሕሊፈሉ እንከለኹ፡ መመሊሱ ዘገርም ነገር እዩ። ነዚ ኩሉ ምፍትታንን ተጻብኦን ከመይ ኢሉ ክሓልፎ ከም ዝኸኣለ፡ ኣብ ውሽጢ ስለዘለና ኣቃሊልና ክንርእዮ ንኽእል ንኸውን። ግን ፍንትት ኢልካ ኣማዕዲኻ ክትርእዮ እንተደኣ ኮይንካ፡ ኣንጻር'ዚ ህዝቢ ዝቐንፀ ውዲት፡ ሸርሒታት ተጻብኦታት፡ ደሚርካ ደሚርካ እንተ ርኢኻዮ - ካልእ ህዝቢ ክጻወርዶ ምኸኣለ? የብለካ ሓደ ሓደ እዎን። ክብደቱ ቀሊል ኣይኩነን - ቀጻሊ'ውን ዘሎ እዩ። ድሕሪ ናይ 20 ዓመታት ተጻብኦ ከም'ዚ ዝኣመሰለ ለውጢ መጺኡ እንድሕር ኢልና፡ ኣብ ውሽጢ'ቲ ዳይናሚክስ ናይ'ቲ ቡብእዎኑ ዝነበረ ተጻብኦታትን መኸተታትን መዲብካ ከተንብቦ ትኽእል። ናይ ተጻዋርነት ሓይሊ፡ ብተመኩሮ ወይ ብታሪኽ ዝመጽኦ እዩ ኢልና ከነመኽንዮ ንኽእል ኢና። ምኽንያቱ፡ 'ሓዊ ንሓጺን የትብዖ' ከም ዝበሃል፡ ካብ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ጀሚሩ፡ ኩሉ ዓይነት ፈተነታት ሓሊፉ። ውህደትን ሓድነትን ናይ'ዚ ህዝቢ ከመይ ኢሉ መጺኡ ኢልና ክንዛረብ እንተደኣ ኮይንና፡ ንድሕሪት ተመሊሰና ኣብነታት ክንርኢ ንኽእል ኢና።

ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ ኤርትራ ንረብሓና ኣይተገልግልን እያ ስለዝተባህለ፡ መጀመርያ ከም ዒላማ ወይ ታርጌት ዝተወሰደ እቲ ህዝቢ እዩ። ነዚ ተጨባጢ ክትገብሮ እንድሕር ኮይንካ፡ ነቲ ህዝቢ ከተዳኽሞ ኣለካ። ክንደይ ናይ ምክፍፋል ፖለቲካ ርኢና። ኣብ ናይ መግዛእቲ እንግሊዝ ዝነበረ እንተደኣ ኣሰተብሂልናሉ፡ ከመይ ገይርካ ነዚ ህዝቢ ትመቐቐሎ፡ ኣብ ነንበይኑ መሳርዕ ትበታትኖ? እዩ ነይሩ። ህዝቢ ነዚ እዩ ሰጊሩዎ። ካብኡ ዝተቐሰመ ትምህርቲ ከኣ ሓይሊ ሂሱዎ። ዋላ ኣብ'ቲ ድሕሪኡ ኣብ ሓርነታዊ ቃልሲ ዝረኣናዮ ናይ ምክፍፋል ፖለቲካ፡ ናይ ቀቢላ ይኹን ካልእ ዝተፈላለዩ ፖለቲካ እውን ሰጊርናዮ። ካብ ኩናት ሓድሕድን ዘመነ- ክፍልታትን ዝተቐሰሰ ተመኩሮ ቀሊል ኣይኩነን። እዚ ንዝሓ-ርእሱ፡ ነቲ ህዝቢ ኣሓይሎዎ። ንዝተፈላለዩ ናይ ደገ ሸርሒታት፡ ናይ ምክፍፋል፡ ምትፍናን ፖለቲካታት ብቐሊል ክርዳእ ሓጊዙዎ። ኣብ ናይ ሓርነት ቃልሲ፡ ብጀካ'ቲ ኣብ

ዘመነ ስርዓት ሃይለሰላሴ ብግዳም ዝድረኽ ዝነበረ ሓይሊ፡ እቲ ዝለዓለ ጫፍ ናይ ወተሃደራዊ መኸተ - ኣብ ናይ ደርጊ ጊዜ እዩ ኢልና ክንዛረብ ንክእል ኢና።

ኣብ'ቲ እዋን፡ ናይ ደርጊ ሰራዊት 400 ሸሕ በጺሑ ይበሃል። ብናይ ጊዜ መለክዒታቱ እንተ ርኢኻ፡ ኣብ ውሽጢ ዝተወሰነ ዓመታት፡ ነቲ ምዕራብ ክትቅይር ክትክእል ኣለካ። ኣብ መንጎ ብዙሕን ውሑድን፡ ኣብ መንጎ ገጂፍ ዝዓጠቕን ዕጥቂ ዘይብሉን፡ ኣብ መንጎ ኣብ ጸቢብ ቦታ ዘሎን ኣብ ገፊሕ ቦታ ዘሎን፡ ኣብ መንጎ ናይ ደገ ዘራያት ዘለዎን ዘራይ ዘይብሉን . . ህዝብታት ዝነበረ ምዕራብ፡ ብኸመይ ክቕየር ተኻኢሉ እንድሕር ኢልካ፡ እንተላይ እዚ ናይ ፈንቅል ስርሒትን ካልኣት ስርሒታትን፡ ኣብ መድረኻት ወራራት ዝተቐሰመ ተመኩሮ ናይ'ዚ ህዝቢ ቀሊል ኣይኩነን። ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ዝተፈጸመ ግፍዒ መወዳእታ ዘይብሉ እዩ። እዚ ንዝእርጅሱ ነቲ ህዝቢ ኣትሪፋዎ።

እዚ ታሪኽ'ዩ፡ ድሕረ ባይታ እዩ ክንብል ንክእል። ኣብ ውሽጢ'ዚ ዝሓለፈ 20 ዓመታት ዘጋጠመ ግን - እቲ ዝኸፍአ ውዲት ዘለዎ፡ ዘራያት ዝበዘሙዎ፡ ንህዝብን ሰላሙን ዝዘረገ፡ ዕድላቱ ዘኸሰረ እዩ። ካብ'ዚ ድሕሪ ናጽነት ዝመጽእ ተጽብኦታት ዝኸፍአ ኣይረእናን። ህዝቢ ከመይ ገይሩ ተጸዊሩዎ? ፍልሰት፡ ምብትታን፡ ናይ ውሽጢ ሃሱሳት . . ማእለያ ዘይብሉ ናይ ግዳም ሸርሒታት እናተኻየደ እንከሎ፡ ምስ'ቲ ውሁብ ዝተወሰደ ተመኩሮ ምናልባት ቀሊል እዩ ነይሩ። ነዚ ህዝቢ'ዚ ኣየጸግሞን ኢልና ክንሓሱብ ንክእል - ኣብ ውሽጡ እውን ስለዝነበርናዮ። ህዝቢ ኤርትራ፡ ኣብ መትከሉ፡ ልኡላውነቱ፡ ሓርነቱን ናጽነቱን ገጥ ኢሉ እንተዘይምክት፡ እዚ ትማሊ ዝረእናዮ ለውጢ ኣይምመጽእን።

ዝኸነ ሱብ ክዛረብ ይክእል'ዩ፡ ግን ዘይሩ ዘይሩ እቲ ሞሳ ናብ ህዝቢ እዩ ዝምለሱ። ናይ ዕጥቂ፡ ናይ ንቕሓት፡ ናይ ኣወዳድባን ካልእን ረቛሕታት ክንጠቅስ ንክእል ኢና። ግን ትሪ (Resilience) እዩ። ሕብረተሰባት ባህሊን ተመኩሮን እናኣዋህለሉ፡ ትምህርቲ እናተማህሩ ውህደቶም እናሐየሉ ክኸዱ ከለዉ፡ ናይ ብሓቂ ሃገር ምህናጽ ንሱ እዩ። ክንንዩተሉ ኣይግበኣናን እዩ - ግን እቲ ሓቂ ንሱ እዩ። እዚ ኣብ ሓደ ጸቢብ ቦታ፡ ኣብ ሓደ ኣዝዩ ኣገዳሲ፡ ብጂኦፖለቲካዊ ኩነታቱ ሓያል ዝኸነ ጂኦግራፍ ዝነበር ህዝቢ፡ ናይ ሰማንያ ዓመታት ተመኩሮ ሓሊፉ ኣብ'ዚ ምብጽሑ፡ ናይ ብሓቂ መወዳድርቲ ዘለዎ ኣይኩነን። ውህደት፡ ንቕሓት፡ ሓይሊ መኸተ ናይ'ዚ ህዝቢ . . . ድምር ውጽኢት ናይ'ቶም ዝነበሩ ምዕባላታት እዩ። እዚ ታሪኽ፡ ተመሊሱ ንዘጋጥሙ ብድሆታት ክምክት ምክኣሉ ከገርም ኣይክእልን። ግን ናይ ብሓቂ ቅያ እዩ ኢልና ክንዛረብ ንክእል። እዚ ምስ ከባቢና፡ ምስ ሱዳን፡ ኢትዮጵያን ሶማሊን ኣነጻጸርና ክንርእዮ ንክእል ኢና። ኩላትና ኣብ ሓደ ከባቢ ዘለና ህዝብታት ኢና'ኮ - ብዙሕ ዘገርም ፍልልይ የብልናን። ግን፡ ህዝቢ ኤርትራ ክሳብ ክንድ'ዚ ዝኣክል ተጽዕኖ፡ ውዲት፡ ሸርሒ መኪቱ።

አብ'ዚ 20/30 ዓመታት ብፍላይ፡ ብዘተፈላለዩ ዋሩፍ አተሓሳስባታት፡ ናይ'ቲ ህዝቢ ውህደት ንምዘራግን መሳርዑ ንምድኻምን ዘይተፈተነ ነገር የለን። ብኸመይ ደኣ ክንሰግሮ ክኢልና? እንተ ኢልካ ግን፡ ዘይርካ ዘይርካ ሓይሊ ናይ'ቲ ህዝቢ እዩ። እዚ ሓይሊ'ዚ ኸኣ፡ እኩብ ናይ ታሪኽ ውህሉል ተመኩሮ ሰለዘኹን፡ ክዕቀብ ዘለዎ ባህሊ እዩ። ዘኹን ሓድሽ ተጻብኦ እውን ዘኹብደና ነገር ኣሎ ኢሊ ክሓሱብ ኣይክእልን እዩ። ኣብ ሎሚ፡ ጽባሕ፡ ድሕሪ ጽባሕ፡ ኣብ ሓድሽ ወለዶታት - ብጀካ'ዚ ባህሊ'ዚ ካልእ ዘኹን ሃብቲ ኣሎ ክበሃል ኣይክእልን። ጸጋ ናይ'ዛ ሃገር፡ ናይ'ዚ ህዝቢ ንቕሓት፡ ሓይሊ፡ ናይ መኸተ ድሉውነት ሰለዘኹን። ናይ ቍጠባ፡ ናይ ድሕነት ይኹን ካልእ ዘተፈላለዩ ብድሆታት ክሰገር ይከኣል እዩ። ንመን ኣሚንካ እንተ ተባሂሉ - ዘይሩ ዘይሩ ናይ'ዚ ህዝቢ ሓይሊ እዩ።

ሕቶ፡ ክቡር ፕረዚደንት ኣብ ኢትዮጵያ ሓድሽ መሪሕነት ድሕሪ ምምጽኡ፡ ዘጸንሐ ፖለቲካዊ ቅርጺ እታ ሃገር መሰረታዊ ምቅይያር እናተገብረሉ ዘኸይድ ዘሎ ይመስል። ኩሉ ሲናርዮታት ኣብ ግምት ኣእትኹ ብዘዕባ እዚ ኩነታት እዞን ጽልዋኡ ኣብ ኤርትራን፡ ዘተኸተመ ሰምምዕ ሰላም ከምኡ'ውን ጽልዋኡ ኣብ ዞና እንታይ ክመሰል ይኸእል?

ሓደ ክንርስዎ ዘይብልና፡ ኩሉ ግዜ ምስ ታሪኽና ናይ መረዳኦታ ጸገም የብልናን። ኣብ ውሽጢ ዘሓለፈ ሰለስተ ወለዶታት ግን፡ ንህይወት ናይዛ ሃገርን ህዝባን ብቐዋታ ጠንቂ ናይ ሃሲያ ክኸውን ዘጸንሐ፡ ኩነታት ኢትዮጵያ እዩ። ምናልባት ካብ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ኣብ ተቐያየርቲ መንግስታት ወከልቲ ናይ ግዳም

አጀንዳታት ዝነበሩ ዝመጸ ምዕባለታት ክንዛረብ ንክእል ኢና። ስለ'ዚ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት ብቐዋታ ይምልከተና እዩ። እዚ ማለት - ኣብ ዘዩድልየና ጉዳይ ኢድና ነኡቱ ማለት ኣይኩነን። እቲ ሓዲጋ ኩሉ ግዜ ብዘይ ምክንያት፡ ብዘይ ኣበሰናሉን ብዘይንደልዮ መንገዲን ካብኡ ስለዝመጽእና፡ ኣብኡ ዘሎ ምዕባለታት ናይ ብሓቂ የገድሰና እዩ።

ኣብ ኢትዮጵያ 20-30 ዓመታት ዝወሰደ ወይ ዝሰረተ ብሄራዊ (ኤትኒካዊ) ምትፍናን፡ ቀለል ሓዲጋ ኣይኩነን። እዚ እናረኣናዮን እናፈለግናዮን ዝመጽእ ሓዲጋ እዩ። ብኸመይ እንተ ተባሂሉ፡ እዝከረኒ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ናይ 1992 ኮንፈረንስ ተሳቲፍና ነይርና። እንታይ እዩ እቲ ክመጽእ ዝክእል ለውጢ? ብኣንጻር ናይቶም እንቅርቦም እማመታትን ምክርታትን እዩ ክኸይድ ጸኒሑ - እቲ ምዕባለታት። ቡበናትካ ጣቋ፡ ናትካ ምስምሳት እናፈጠርካ ማለት እዩ።

ኣብ ኢትዮጵያ እዚ ብሄራዊ (ኤትኒካዊ) ምትፍናን ከይመጸ እንከሎ፡ ሰሪሕናሉ ኢና። እዚ ንጃህራ ወይ ንምንያት ኣይኩነን። ቅዋም ኢትዮጵያ ምስ ተነድፈ፡ ቅድሚኡ ካልኣት ሰባት ምርኣዮም እዩ ኣነ ርእየዮ። ርእይቶይ ክህበሉ ተሓቲተ። ኣብ 1994 'ሃይላይት' እናገበርኩ ደጋጊመ ኣንቢቡዮ። ኣብ መወዳእታ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዝኸውን ቅዋም ኣይኩነን ኣብ ዝብል መደምደምታ በጺሐ። ክኸውን እውን ኣይክእልን እዩ። ምክንያቱ ብምስምስ ናይ ርእሰ-ውሳኔ ንሕብረተሰብ ኣብ ብሄርን እንዳታትን ክትፈላልዮ ዝከኣል ኣይኩነን። እቲ መርሓ ጎደና፡ ናብኡ ዘምርሕ እዩ። እቲ ንድፊ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ዝኸውን ኣይኩነን። እዚ ኣብ መጀመርያ 1994፡ ምርጫ ናይ 1995 ከይተካየደ እዩ። ኣንጻር እቲ ሸው ዝነበረና መርገጺ ከይደም።

'ፈደራላዊ ደሞክራሲያዊ' ዝበሃል ቅዋም እዩ መጺኡ። ንህዝቢ ምብትታን፡ ምትፍናንን ንኣድሕዱ ምውጋእን ዝኣመሰለ ገበን ከይመጽእ እንከሎ፡ ክእለ ነይርዎ። ደሓር ኣብ ልዕሌና ዝተወሰነ ወይ ዝተበየነ ሸርሒ እውን፡ ካብዚ ዝተበገሰ እዩ። ምክንያቱ ናይ ዶብ ወይ ናይ ባድመ ሸግር ክመጽእ እንታይ ምክንያት ኣለዎ? ንኢትዮጵያ በታቲንካ ክትቆጸጸራ ትክእል ኢኻ ዝብል ፍልስፍናን ምስኡ ዝኸይድ ኣተሓሳስባን እዩ ነዚ ናይ ዶብ ሸግር ኣምጺኢዎ። ናይ ዶብ ሸግር ዝበሃል ኣይነበረን። ዶብ ክሕንጸጽ እንከሎ፡ ንሕና ኣይነበርናሉን - እቶም ዝሕንጸጹ እዮም ኣንጺጺዎም። ንሕና ኸኣ ከም ዝውረስ ወሪሰናዮ። ኣብኡ ዘባእስ ምክንያት ኣይነበረናን። እቲ ቀንዲ ጠንቂ ናይ ከምዚ ዝኣመሰለ ጸገም፡ ኣብ ውሽጢ ኢትዮጵያ ዝነበረ ኣጀንዳ ናይ ሓዲ ጸቢብ ጃንዳ እዩ። ኣብ ሓሓሙሸተ ዓመታት - ማለት ኣብ 1995፡ 2000፡ 2005፡ 2010፡ 2015 ምርጫታት ተካይዶ ተባሂሉ። ሕጂ ኸኣ 2020 ኣቲና ኣለና። ሓዲ ዘይንፈልጦ ሓድሽ ነገር ኣይመጽእን። ከይኩነ እንከሎ ክእለ ነይርዎ። እዚ ግን ናይ ውሽጢ ናይ ጃንዳ ሓይሊ እውን ኣይኩነን ናይ ደገ ሰብ ረብሓ ነይርምዎ እዮም። ኣጅኻ እናበሉ ዘጣቐዑ። 'እወ ከመይ ዝኣመሰለ ፖለቲካ እዩ! እወ ከመይ ዝኣመሰለ ውርጹጽ ኣካይዳ እዩ! እወ በሊሕ ኣተሓሳስባ

እዩ!’ እናተባህለ መመሊሰካ ንሱብ ኣብ ገደል ዘእቱ ዓይነት ምድፍፋእ ናይ ደገ እውን ነይርዎ።

ክሳብ’ቲ ኩናት ምሳና ዝተኻየደ - ብዘራያት እዩ ተኻይዖ። ሰለሰተ ወራራት ኢልና እንድሕር ንዛራብ ኳንና፡ ከመይ ኢሉ ከም ዝተኻየደ ዝርዝራቱ ውሽጢ ውሽጡ ንፈልጦ ኢና። ናይ ውሽጢ ናይ ኢትዮጵያ ዘቤታዊ ሓይሊ ዋራይ ኣይኩነን። ህዝቢ ኢትዮጵያ ኣብቲ ኩናት ነይሩ ኢልና ክንዛራብ ኣይንክእልን ኢና። ሓደ ጸቢብ ጃንዳ ዘምጽኦ ጸገማት እዩ። እዚ ሕጂ ንምንታይ እዩ ዘምጽኦ ዘለኹ፡ ስለዝሓረናዮ ወይ ስለዝደለናዮ ኣይኩነን መጺኡ ንምባል እዩ። ብቐጻሊ ሸግራት ይፈጥረልና ስለዝነበረ ናይ ግድን ክንግደሰሉን ክንከታተሎን ነይሩና - ሕርያ ኣይኩነን ነይሩ። ከምኡ ስለዝኹነ ኢና ተዋሲእና ሓሊፍናዮ። ሕጂ እውን እንተኹነ፡ እዚ ክውገን ዝነበሮ - ከቢድ ዕንወት ዘምጽኦ ፖለቲካ ከመይ ነይሩ? ናበይ ክኸይድ እዩ? ዝብል ኣተሓሳስባ እውን፡ ክጠፍኣና ኣይክእልን እዩ። ብዘይካ ሓደ መንገዲ ካልእ መንገዲ ክህሉ ኣይክእልን እዩ።

ነዚ ጸቢብ ናይ ኤትኒክ ምክፍፋልን ምትፍናንን፡ ከም ድላዮም ዝገልጽዎ ፈሊጣት ኣለዉ። ‘እዚ ደሞክራሲ እዩ፤ እዚ መሰል ናይ ብሄራት እዩ...’ ክብለካ ይክእል እዩ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ሃገር ኣይኩንካን ትሃንጽ ዘለኹ። ብዝተፈላለዩ ጣቂ ሰብ ነንሕድሕዱ ኣናቑትካ፡ ናትካ ናይ ዝእር ርእሰኻ ራብሓ ኢኻ እተቐድም። ዜርካ ዜርካ ኣብ መወዳእታ ትሰርቕ። ኣብ እዚ ሕጂ ምናልባት ከም ሕርያ እንታይ ገደሰና ድላዩ ይኹን፡ ዝመርሖ ይምራሕ ንሕና እንታይ ኣእተወና ኢልና ክንሓሰብ ንክእል ኢና። ንሱ ግን ሕርያ ኣይኩነን። እቲ ንግና ዘገደሰና እዚ ካብ ክፍላ 2018 ዝመጽኦ ክሳብ ሕጂ ዘይኩነ፡ ካብ ሕጂ ንገደኹ ናበይ ገጽና ክንከይድ ኢና? እንታይ ክመጽእ ይክእል? ከነወግዶ ወይ ክንሕየበሉ ዝግበኣና ኩነታት እንታይ ክመሰል ክክእል ኣለዎ? ወይ ድማ ከይተገራህናን ከይተዳህለልናን ከነሰተባህለሉ ዘለና ጉዳይ እንታይ ኣሎ. . .? ደሓር ኣብ ክንዲ ልኡም ዝኹነ፡ ንጡፍ ምውሳኔ እውን ስለዝሓትተና እንታይ ክንገብር ክንክእል ኣለና ዝብሉ ጉዳያት ኣብ ቅድሚና ስለዝግተሩ፡ ኣብ እዚ ሕጂ ዘሎ ኩነታት ናይ ብሓቂ እቲ ስክፍታታትና ንሓብኦ ኣይኩነን። የግዳስ ብልክዕ ናብቲ ዝድለ ማእዘን ክኸይድ ምእንቲ፡ ብንጥፈት ክንሰርሓሉ ዘለና ጉዳይ እዩ።

ከምቲ ናይ 1994 ዝበልክዎ ሕጂ እውን እንተኹነ፡ ነቲ ሸቡ ዝተገብረ ጸይቂ፡ ከመይ ገይርካ ተሳስዮ ወይ ‘ኣኮመደይት’ ትገብር፡ ናይ መንጎ- መንጎ ዝበሃል ፍታሕ የብሉን። ሓንሳእ መሪጽካ፡ እቲ ብድሆ ከቢድ ምዃኑ፡ እቲ ዓቕቦት ክድየብ ከም ዘለዎ ፈሊጥካ፡ ነቲ ዝጸንሐ ባህሊ ወይ ውርኻ ክትቅይር ክትክእል ኣለካ። ቦቲ ዝጸንሐ ክትከይድ ኣይትክእልን ኢኻ። ሕብረተሰብ ፈላሊኻ ንሓድሕዱ ኣናቑትካ ክትነብር ኣይትክእልን ኢኻ። እዚ ሕጂ ኣብኡ ዝኸይድ ዘሎ ናይ ዓመትን መንፈቕን ምዕባለታት እንተ ርኢናዮ፡ ኣብ መንጎ እዞም ክልተ ሕርያታት ዘሎ

ምስሕራብ እዩ። ናብ ዝጸበበ ክኸይድ እዩ ወይ ነቲ ዝጸንሐ ክዕቅቦ እዩ ዝብል ወገን ኣሎ። 'ንሱ እዩ እቲ ዝበለጸ። ንሱ እዩ ደሞክራሲያዊ። ... እናተባህለ ዝዘረበሉ ዘረባታት ነቲ ዝተሓመሰ መሊሶካ ምሕማስ ማለት እዩ። ካብኡ ክትወጽእ እንተ ኄንካ ግን፡ ሕርያኻ ክትፈልጥ ኣለካ። ሕርያ ምፍላጥ ማለት ከኣ፡ ብዓመት ወይ ብኸልተ ዓመት ወዲኦ እዘን እትን ክገብርዮ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን ኢኻ። ከቢድ ነገር እዩ።

ኣብ ሕብረተሰብ ዝተዘርኦ መርዚ ክትኣልዮ እንተ ኄንካ፡ እቲ መርዚ ቀለል መድሃኒት ኣለዎ ክበሃል ኣይከኣልን እዩ። ጽቡቕ ተበግሶታት ናይ በዓል ቀዳማይ ሚኒስትር ዶክተር ኣብይ ኣሕመድ ኣሎ። ናይ ካልኣት ዝተፈላለዩ ወገናት ጽቡቕ ተበግሶታት እውን ኣሎ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ተደሪሶ ናብ ነዊሕ ጉዕዞ ከም ዝብገሰን ንዕኡ ዘድልዮ መርሓ ጎደና ስኢሉ ተዓጢቑ ክኸይድ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ሕጂ እንርእዮ ዘለና ዝተፈላለዩ ኣቀራርባታት ብነንበይኑ መግለጺታት ናይ ክልተ ሕርያታት ምስሕራብ ስለዝመሰል፡ ንሕና ካብ ካልኣት በሊሕና ወይ ፈሊጥና ዘይከኑ፡ ብጸገምና ተማሂርናዮ ስለዝኹንና፡ እዚ ጎደና እዚ ኣየዋጽኣናን እዩ። ንዝኹነ ህዝቢ ኣየወጻጽን እዩ።

ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ጥራይ ኣይከኑን። እንድሕር ክንርእዮ ኄንና፡ ኣብ ኢራቕ፡ ሶማሊያ፡ ሱዳን፡ ... ዘሎ እንታይ ይመስል? እዚ ከባቢና ገና ኣብ መባእታ ናይ ቊጠባ ምዕባላታት ዘሎ ሕብረተሰባት፡ ገና ሃገራቱ ክሃንጽ ዝግብኦ ሕብረተሰባት፡ ሓንሳእ ብስም ሃይማኖት፡ ካልእ ግዜ ብስም ብሄራት ዝመጽእ ዕንገዕ መወዳእታ ዘይብሉ እዩ። ተመሳሳልነቱ ምናልባት መምስ ፍሉይነት ናይ ነፍሲ ወከፍ ኩነታት ክትርእዮ ትኸእል ትኸውን። ናይ ሶማል ሓደ ቀለል ኣብነት እዩ። ኣብ ሱዳን ትማሊ እስላማውያን ኢና ኢሎም ዝፈጠርዎ ጸገም፡ ኣብቲ ህዝቢ ዝፈጠሮ ምትፍናን ቀለል ኣይከኑን። ነዚ ክትፍውስ ዝግበር ሃለኸለኸ መወዳእታ የብሉን። ናይ ካልኣት ካባና ርሑቕ ስለዝኹነ ፍሉይነት እውን ኣለዎ። እዚ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ግን፡ ኣነ ሰዓት ብሰዓት ለይትን ቀትርን ክንከታተሎ ዘለና ጉዳይ እዩ። ብርግጽ ዝያዳ ነቲ ህዝቢ ዝምልከት ጉዳይ እዩ። እንተኹን፡ ከም ዝሓለፈ ዓመታት ዝረኣናዮ፡ ኣብ ካልእ ዓንኬል ወይ ሸንጉለል ክንኣቱ የብልናን። 'ንዝመጽኦ ክንምክት ንኸእል ኢና ወይ ክነርዕም ንኸእል ኢና።' ኢልና ተኣማሚንና ክንከይድ ንኸእል ኢና። እቲ ምትእምማን ግን ንገዛእ ርእሱ ንኸምዚ ዝኣመሰለ ሓላፍነት ከይንሰከም ይኣልዮና እዩ ኢልና ክንወሰዶ ስለዘይብልና፡ እቲ ሕጂ ኣብኡ ዘሎ ብዙሕ ዘረባታት ንዕኡ ቀዳምናዮ ክንዛረብ ኣይንኸእልን።

ሕጂ መን እዩ ቅኑዕ ዘሎ? መን እዩኸ ግጉይ ዘሎ? ኣብ መራኸቢ ብዙሓንን ማሕበራዊ መራኸቢታትን ማእለያ ዘይብሎም ዘመተታት እዮም ዝካየዱ ዘለዉ። ናይ ደገ ፈሊጣት ከኣ ኣለዉ። ኣነ ንዕኡም ጠንቁልቲ እየ ዝብሎም። ነቲ ጉዳይ ዝፍሕስዎ ንሳቶም እዮም። 'ከምዚ እንተኹን ይሕሸኩም፣ ከምቲ እንተኹን ይሕሸኩም' እናበሉ ነቲ ምሕንካር መሊሶም ንዘጋድድዎ ዘለዉ ናይ ደገ ሓይልታት

እንታይ ከምዝብሉ ዘለዉ ክንከታተል ክንክእል ኣለና። ናቶም ጽልዋ ወይ ሃሲያ ነቲ ናይ ኢትዮጵያ ኮንታት መሊሱ ኣብ ዝበኣሰ ከየውድቕ ምእንቲ፡ ንዕኡ እውን ክንምክቶ ኣለና። ሕጂ ነናቱ ግንባራት እዩ ዘሎ። ኣብ ነንበይኑ ግንባራት ከነካይዶ ዝግበእና መኸተ ኣሎ።

ቅድም ቀዳድም ምስቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ቅነዕ ኣተሓሳስባን ኣካይዳን ዘሎና ምሕዘነትን ዘሎና ናይ ሓባር ተልእኾን ከነደልድል ናይ ግድን እዩ። እዚ ኸኣ ናይ ውልቀ-ሰባት ጉዳይ ኣይከብን። ናይ ፖለቲካውያን ሓይልታት ሓላፍነት፡ ናይ ህዝብታት ሓላፍነት እዩ። ኣብ መወዳእታ እቲ ህዝቢ እዩ ግዳይ ዝኸውን። ኣብቶም ናይ ፖለቲካ ሓይልታት ቦቲ ሓደ ጎይቶት ኩናት (Warlord) ይመጽኡ፡ ቦቲ ኻልእ ሰራቕ ይመጽኡ፡ ቦቲ ሓደ ገለ ይመጽኡ። እዚኦም ንህዝቢ ዝውክሉ ኣይከብን። ምክንያቱ ናታቶም ጉዳይ ኣይከብን። ናይ ህዝብታት ጉዳይ እዩ። ኣብዚ ዞባና ልክዕ ሰላም ክርከብ እንድሕር ከይኩ፡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ብሰላም ክነብር ክኸእል ኣለዎ። ምእንቲ እዚ ዕላማ እዚ ዝኸነ ናይ ፖለቲካ ሓይሊ ይኸን ናይ ፖለቲካ ሕርያታት እውን ኣብ ባይታ ድኽመት እንተ'ልዩ ከይኩ፡ ንዕኡ ኣብ ግምት ዘእተወ ክኸውን ኣለዎ። ስለ'ዚ ንሕና ነዚ ሓላፍነትና ፈለግና፡ ኣብ እቲ ንሳቶም ዝገብርዎ ዘለዉ ነናትና ትዕዘብትታት ክህልወና ይኸእል እዩ። ሕጂ ኣነ ንድሕሪት ተመሊሰ ክርእዮ እንከለኹ፡ ኣብ ብዙሕ ኣብቲ ኣቀራርባታት ብሰለት ኣሎ ኢልካ ክትዛረብ ኣይትኸእልን ኢኻ። ስለምንታይ እዩ ከምኡ ዝኸውን ዘሎ? እንድሕር ኢልካ ኸኣ፡ እቲ ኮንት ዝጸልዎ ዘሎ እዩ። ሕማቕ ኮንታት እዩ ዘሎ። ኣብ ውሽጢ ሓደ ዩኒቨርሲቲ ምሁራን ንሓድሕዶም ብብሄር ክበኣሱ - ከመይ ኢልካ ክትጽበ ትኸእል? ነቲ ኣተሓሳስባ እቲ በዩናይ መጎት ትቕበሎ? ከመይ ኢሉ ሓደ ምዕቡል ሰብ ወይ ሕብረተሰብ፡ በዚ ከምዚ ዝኣመሰለ ትርኩምርኪ ይበኣስ? እቶም ፈለግት ኢና ዝብሉ ንገዛእ ርእሶም ነዚታት ከማኻንይዎ ዝፍትኑ ዘለዉ እውን፡ ብሓቂ ጠፊእዎም ድዩ? ስለምንታይ እዩም ከምኡ ዝብሉ ዘለዉ. . . ኢልካ ክትግረም ትኸእል ኢኻ። እንተኹን፡ ምስቲ ኣብቲ ሃገር ዝተፈጥረ ኮንታት ናይ ዝሓለፈ 20-30 ዓመታት ኣነጻጺርካ ክትርእዮ ክትክእል ኣለካ። እዚ ሕጂ ምስ ኩሉ ከም ሕርያታት ዝቐርብ ዘሎ፡ እቲ ቐጻሊ ዝሕንክር ዘሎ፡ እቲ ዝጠፈሽ ጃንዳ እዩ። ናቱ ፕሮግራም፡ ኣጀንዳን ምርጫታትን ስለዝጠፈሽ፡ ቀንዲ ሓላላኽን ሓንካርን ኣብ ውሽጢ ዘሎ ዘሎ ፖለቲካ ኢትዮጵያ፡ እዚ ጃንዳ እዚ እዩ። ምክንያቱ፡ 'ገይም ኣብር' ተወዲኡ ግን 'ኣይከሰርናን ኣለና። ከምዚ ክንገብር ኢና።' ዝብል ዓይነት ኣተሓሳስባ ስለዘሎ፡ ነዚ ሕጂ ዝቀላቐል ዘሎ ሕርያታትን ኣተሓሳስባን፡ ቀንዲ ተዋሳኢ እቲ ጃንዳ ናይቲ ናይ ብሄራት ምትፍናን ሓይሊ ስለዝኸነ፡ ንዕኡ እውን ብግቡእ ጸግዑ ከም ዝሕዝ ክግበር ኣለዎ። ኣብ ውሽጢ እቲ ናይ ኢትዮጵያ ፖለቲካ ኣትዩ ክጻወቶ ዝኸእል ኣሉታዊ ተራ ምግንዛብ ዘጸግሞ ሰብ ኣይክህሉን እዩ።

ከመይ ገይርካ ትምክቶ ግን፡ ሕርያኻ ክትፈልጥ ይግባእ። 'ኣይፋል ከነእምኖም ኢና። ከነልዘቦም ኢና።' ዝብል ሕርያታት ክሰርሕ ኣይክእልን እዩ። እቶም ኣብ

ደገ፡ ‘አዕሩኸትኹም ወይ መሐዘትኩም ኢና፡ ክንሕግዘኩም ኢና፡ ናይ ቀጠባ ሸግርኩም ከነቃልለልኩም ኢና’ እናበሉ ብዘተፈላለዩ መንገዲ ዝኣትዉ ዘለዉ ሓይልታት፡ ነቲ ሕርያታት ክጸልዉዎ ይፍትኑ ሰለዘለዉ፡ እዚ ክግታእ ክኸእል ኣለዎ። እዚ ሕጂ ዝርእ ዘሎ ጽቡቕ ድሌታት፡ ኣብ ድሌታት ጥራይ ክውሰን ሰለ ዘይብሉ፡ ናብ ናይ ብሓቂ ዘተኣማምን ባይታ በጺሑ እዩ ኢልና ክንዛረብ ግዜ ከድልዩና እዩ። ኣብ ዘተኣማምን ባይታ ንኸበጽሑ፡ ብፍላይ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ቀራና መንገዲ መሰርሑ ወዲኡ ክኸይድ ኣለዎ። ከመይ ገይሩ ነቲ ቀራና መንገዲ ሰጊሩ ናብ ዝተጸንዐ መርሓ ጎደና ይቐጽል - ቀሰይ ኢልና ክንርእዮ ኢና። ሕጂ ሰዓቱ ከይኣኸለ ክንዛረብሉ ኣጸጋጣ እዩ። ምእንቲ ዕላማታትና ይኹን ዋላ እቲ እንሰርሖ ክንፈልጥ፡ ነቲ ኩነታት ብኸምቲ ኣቐዲመ ዝገለጸኻዎ ክንርድኦ ክንክእል ኣለና። ክቡር ፕረዚደንት ሕጂ’ውን ካብኦ ከይወጸእና፡ ኣብ ቀጻሊኽ እንታይ ምዕባለታት ክንጽብ ንኸእል? ከም ባህሊ ዝተመሃርናዮ እንተደኣ ኣሎ ኾይኑ፡ ቅድም ኣብ ባይታ ንዘሎ ኩነታት ምጽናዕ እዩ። እቲ ኣብ ክልላት ኢትዮጵያ ኣጋጠሙ ዘሎ ምትፍናን፡ ውጽኢት ናይ ዝሓለፈ ዕሰራ ወይ ሰላሳ ዓመታት ተመኩሮ ብሄራዊ ምትፍናን እዩ። እዚ ብሄራዊ ምትፍናን እንታይ ይመስል መልክዑ? ኣብ ውሽጢ ሓደ ብሄር እውን እቲ ምትፍናን ኣይጠፍእን እዩ። ብታሪኽ ከም ዝተመሃርናዮ ኣብ ዓበይቲ ብሎካት ዝተርፍ ምትፍናን የለን። እናተገዘዐ-እናተገዘዐ ናብ ዝደቐቐ ክሳብ ናይ ገዛውቲ ምፍልላይ እውን ክኸይድ ይኸእል እዩ። ኣብ ውሽጢ ብሄር ናብ ቀቢላታት ወሪድካ ትተፋነን። ጸኒሕካ ናብ እንዳታት ትወርድ። ካብ እንዳ ናብ ክፍሊ እንዳ ትኸይድ። ካብኡ ናብ ማይ- ቤት ክትመጽእ ኢኻ። እቲ ምግዘዕ መወዳእታ የብሉን። ምክንያቱ እቶም ናይ ፖለቲካ መራሕቲ ኢና ዝብሉ ተወሳኒቲ፡ ነቲ ምክፍፋል መመሊሶም እናገማምዕዎ እዮም ዝኸዱ።

ኣብ ኩለን እተን ክልላት ዘሎ ኩነታት ምስ እንርእዮ፡ ብትንታኑ ጥራይ ዘይኩነ ኣብ ዕለታዊ ክዉን ፍጻመታት ከንንብዐ ክንክእል ኣለና። ምክንያቱ ምትሕልላኽ (complexity) ናቱ ብግቡእ ክትርድኦ ክትክእል ኣለካ። ቀደም ዝነበረ ፍልጠትን ሕጂ ዘሎ ፍልጠትን ምስ ተቐያየሩ፡ ኩነተ-ህሉው ግዜ ሓበሬታ ክህልወካ ክኸእል ኣለዎ። ኣብ ባይታ ዘሎ ኩነታት ብዘተፈላለዩ መልክዓቱ - ማለት ፖለቲካዊ፡ ባህላዊ፡ ማሕበራዊ፡ ቁጠባውን ድሕነታውን ኢልካ ሓደ ብሓደ ክትዛረቡ ትኸእል ኢኻ። ነቲ ዝተዘርዘረ ሰእሊ ናይ ክልላት ናብ ሓደ ገጂፍ ሞዛይክ ትርእዮ፤ ከመይሲ መደባትካ ክትሰርዕን ነቶም ብድሆታት ክትፈልጦምን እንድሕር ኳንካ፡ ናይ ብሓቂ ሰእሊ ክህልወካ ክኸእል ኣለዎ። እቲ ምግምግም ወይ ምትፍናን ኣብቲ ዝደቐቐ ደረጃኡ እዩ ወሪዱ ጥራይ ዘይኩነ፡ ካብቲ መሰመሩ እውን ወጺኡ እዩ። ኣብ ገሊኡ ብጅግራፍ፡ ኣብ ገሊኡ ብዞባ፡ ኣብ ገሊኡ ብንኡስ ዞባ፡ ኣብ ገሊኡ ብኸባቢታት ዝመቐቐለሉ ኩነታት እዩ ዘለዎ።

ነዚ ክትፍውሶ ምእንቲ፡ ካብኡ ኣውጺእካ ነቲ ንዕኡ ዝመረዘ ፖለቲካ ክትኣልዮ ክትክእል ኣለካ። እዚ እቲ ዋና ዕላማ እዩ። ናይ ፕሮግራም ኣረኣእያን ሕርያታትን

ፍልልይ ክህልወካ ንቡር እዩ። ብእንዳ፣ ብዓሌት፣ ብኤትኒክ፣ ... ክትፈላለ ግን ንቡር ኣይኮነን። እዚ ኣብ ሓደ ሃገር መመሊሱ ዕንወት ዘውርድ እዩ። ካብኡ ዝኸፍእ መርዚ የለን። ነዚ፣ ናይ ፖለቲካ ሕርያ ወይ ኣማራጺ ከተቐርቡሉ ትኽእል ኢኻ። ብኸመይ ኣወዳድባ፣ ኣብ ከመይ ዝኣመሰለ ሰርዓት ክኸይድ ኣለዎ? ሰርዓት ከኣ ዳይናሚክ እዩ። እዚ ከም ናይ መለኮት መጻሕፍቲ ኣይኮነን። ንዓኡ ናብ ዳይናሚክ ዝኸነ ናይ ሕብረተሰብ ምውህሃድ፣ ምርኽኻብ ከምኡ እውን ናይ ሕብረተሰብ ዓቕሚ ከተሓይለሉ እትኽእል ኩነታት ክትቅይር ክትክእል ኣለካ። ኣብዚ እንታይ ዝመሰል ሞዴል ወይ ፍታሕ ክሰርሕ ይኽእል? ኣብ ጸብብቲ ክልላት ንዘሎ ኩነታት ናብ ዝተወሃሃደ ዘርብሕ ኩነታት ክትቅይር፣ እንታይ መደባት ክትሰርዕ ኣለካ? እቲ ተልእኾ እንታይ እዩ ክኸውን ዘለዎ? ክውቃዕ ዝድለ ሸቶ እንታይ እዩ? ነዚ ኣም ኣዳቕኸካ ትሰእሎም። ድሕሪኡ ናብኣም ከብጽሓካ ዝኽእል ሰትራተጂ ሰኢልካን ውጥናትካ ሓንጺጽካን ክትሰርሕ ትኽእል።

እዚ ቀሊል ነገር ኣይኮነን። ነዚ ሰክፍታ ዝብሎ ዘለኹ፣ መመሊሱ ነቲ ውሽጢ እናረአኻ ክትከይድ እንከለኻ፣ ናይ ብሓቂ ከቢድ እዩ። ምኽንያቱ ብደገ መጺኻ ዝተሰማዓካ ሚሳላዊ መንገዲ ፍታሕ ክትረክብ ኣይትኽእልን። ኣብ ኣተኣላልያኡ ጽቡቕ ድሌት ክህሉ ይኽእል እዩ። ንጽቡቕ ድሌት ተመኮር እንድሕር ዝውሕዶ ከይኑ፣ ዝወሰዶ ሕርያታት ምናልባት ነቲ ዝድለ ዕላማ ከይወቅዕ ይኽእል። ከመይ እንተ ተተገብረ ይሓይሸ? ኣብኡ እዩ እቲ ምምኽኻር ዝመጽእ። ቀጻሊ ምምኽኻር እንተ ገይርካ፣ ናብቲ ዘወጸኣካ መንገዲ ተምርሕ። ንዓና ነቲ ክወን ኩነታት ናይ ኢትዮጵያ ምፍላጥ ኣየጸግመናን እዩ። ሓንሳእ ፈሊጥናዮ ኢና፣ ዓሚ ከምዚ ነይሩ፣ ቅድሚ ዓሚ ከምዚ ነይሩ ጥራይ ዘይኮነ፣ ነዚ ህሉው ግዜ እውን ንርእዮ ኣለና። ኣብ ንጡፍ ጽምዶ (engagement) ተመርኩስና ንኸይድ ኣለና። ሕጂ እንታይ እዩ ዝረኣየካ? ገለ እዋን ዘልሓጥሓጥ ኢልና ንድሕሪት እንተ ተሪፍና፣ ጉያ ኢልና ከነርክቡሉ ኣይንኽእልን። ጉዳያት ካብ ቊጽጽር ወጻኢ ክኹኑ ይኽእሉ። ሰባት ንሓድሕዶም ክናቐቱ ይኽእሉ። ተመሊሱካ እቲ መርዚ ኣብ እዋኑ ክእለ እንተዝከኣል ነይሩ፣ ኢልካ ናብ ምስትንታን ትኣቱ።

ከይድካ-ከይድካ ኣብ ክንዲ ሸግር መምስመጸ ክትፈትሕ ምፍታን፣ ሸግር ከይመጸ ከሎ ክትኮልፎ ክትክእል ኣለካ። ከምኡ ንኸትገብር ከኣ፣ ኩሎም ናይ ፖለቲካ ሰባት ወይ ውዳባት ከምኡ ዓይነት ኣቀራርባ ክህልዎም ክኽእል ኣለዎ። ኣብ ባይታ ግን ብኣንጻሩ እዩ ዝርእ ዘሎ። ንሓድሕዶም ኣብ ምትፍናን እዮም ዝርከቡ። እቲ ካብ ኩሎ ዝበኣሰ ነቲ ምትፍናኖም፣ ሰነ- ሓሳባዊ መልክዕ ከትሕዝዎ ዝፍትኑ ምህላዎም እዩ። ኣነ ፈሊጣዊ ወይ ናይ ጥንቅላ ፖለቲካ እየ ዝብሎ። ነዚ ንኸትምዝምዞ፣ ምስቲ ሕጂ ዘሎ ናይቲ ህዝቢ ናይ ኣእምሮ ቅኒት ቀሊል'ዩ። ኣብዚ ሕጂ ዘሎ ናይ ጽልኢ መንፈስ፣ ንእሸቶ ናይ ጽልኢ ዘረባ እንድሕር ኣምጺእካ፣ ተቐባልነት ክትረክብ ትኽእል ኢኻ። ናብ ምቅርራብን ምውህሃድን ዘምጽእ መንገዲ እንድሕር ከተቐርብ ጀሚርካ፣ ብቐሊል ሰምብራት ኣይተትርፈሉን ኢኻ። መራሕቲ ፖለቲካ

ኢና ዝብሉ፡ ነቲ ተወርሶ ናይ ዕሰራ - ሰላሳ ዓመታት ኣታፋናኒ ስነ-አእምሮ ወይ ፖለቲካ ክጥቀሙሉ ክፍትኑ ክትርኢ ከለኻ ዘሰክፍ እዩ።

እዚ ሕጂ ኣብ ኢትዮጵያ ብቐጻሊ ኣብ ዝተፈላለዩ መራኸቢ ብዙሓን ዝቐርብ ዘሎ እንተ ርኢኻዮ፡ ብዕምቁት ነቲ ጉዳይ ዘይርኢ እዩ። ንመጻኢ ክገብር ዝግባእ ኣጸቢቐ ፈሊጡ ዝሰርሕ ሓይልታት ኣሎ ኸትብል ኣይትኸእልን። ሓሚቕም ወይ ደንቀሮም ማለት ኣይኩነን። እዚ ህሉው ኩነታት ካብቲ ዝተወርሰ ኩነታት ዝተፈጥረ ስለዝኸኩ፡ ምስ ግዜ ተመኩሮ እናተቐሰመሉ፡ እናተመሓየሽ ክኸይድ ዝኸእል እዩ። ኣብ መወዳእታ ግዜ እውን ንገዛእ ርእሱ ሓደ ወሳኒ ረጅሐ እዩ።

ኣብ ኢትዮጵያ ሕጂ ሓደ ካብቲ ኣከራኻሪ ኣርእስቲታት ኩይኑ ዘሎ፡ ብመሰረት ናይቲ ዝጸንሐ ፖለቲካዊ ባህሊ፡ ምርጫ ኣብ 2020 ክካየድ ኣለዎዶ የብሉን? ዝብል እዩ። እዚ ንገዛእ ርእሱ ኣብዚ እዋን እዚ ኣርእስቲ ክኸውን ኣይምተገብአን። ኣብኡ ትፈላለ፡ ትሰሓሓብን ትናቐትን እንድሕር ጀሚርኩ፡ ካብ ነቶም ቀንዲ ጉዳያት ኣብ ምግላጽ ኣተኩሮኻ ትበኩር። ኣብ ጎድናዊ ዝኸኩ ምስሕሓባት ኣቲኻ - ይኸን ኣይኸንን፡ ይቐድም ኣይቐድም፡ ብሰዓቱ ይገበር ኣይገበር፡ ... ክትበሃሃል ኣርባሒ ኣይኩነን።

ናይ ደገ ጸዮቐቲ ሓይልታት ከኣ ኣለዉ። 'ኣይፋል ክግበር ኣለዎ። ምርጫ እንተ ዘይገይርኩም፡ ከምዚ ክኸውን እዩ፡ ከምዚ ክትበሃል ኢኻ።' ዓይነት ዘረባታት ኣሎ። ሕጂ እዚኣ ንገዛእ ርእሳ ከም ሕቶ ኣብ 2020 እንተ ርኢናዮ፡ ንምትፍናን (ንፖላራይዜሽን) ናይ ዝተፈላለዩ ሓይልታት ጠንቂ ክትከውን ስለእትኸእል፡ ከመይ ገይርካ እንተ ተታሕዘት ትሓይሽ? ነንበይኖም ኣቀራርባታት ክጥቀሱ ይኸእሉ እዮም። ሳዕቤናቱኸ እንታይ ክኸውን እዩ? ናይ ምርጫታት ምግባርን ዘይምግባርን ኣይኮነን እቲ ሕቶ።

እቲ መሰረታዊ ፍወሳ ናይዚ ዝተወርሰ ባህሊ እንታይ ክኸውን ኣለዎ? ኣብ ትሕዝቶ ኢኻ ክትዛረብ ዘለካ። እወ ካብ ዝጸናሕናዮ ኣብ ናይ መቐይሮ እዋን ኣለና። ካብኡ ወጺእና ናብ ናይ ብሓቂ ናይ ፖለቲካዊ ጉዕዞ ክንከይድ እንድሕር ኳንና፡ እቲ መጻኢ ጉዕዞ እንታይ ክመሰል ክኸእል ኣለዎ? ንዕኡ ዝጥዕም ኣወዳድባ እንታይ እዩ? እንታይ እንታይ ግዜኸ ክሓተና እዩ? ኢልካ ክትዛረብ ኣለካ። እንተዘየሎ ትኸን ኣይትኸንን ቦታ ዝተባህለት ናይ 1995፡ 2000፡ 2005፡ 2015 ሕጂ ኸኣ 2020 ከምኡ ክኸውን ኣለዎ ኢልካ ክትዛረብ ግቡእ ኣይኩነን። ቅድም ቀዳድም ነቲ ዝጸንሐ እንድሕር ነጺግካዮ፡ ንሱ ኣየወጸጽኣናን እዩ'ሞ ሓድሽ ኣካይዳ ክንከይድ ኣለና እንድሕር ትብል ኣለኻ ኳንካ፡ ናብቲ ሓድሽ ኣከያይዳ ዝወሰደካ መንገዲ ክትማጎት ትኸእል።

ነቲ ዘሎ ሰክፍታ መመሊሰን ዘጋድዳ ዓበይቲ ናይ መጽናዕቲ ወይ ናይ ምርምር ትካላት ኣለዎ። ነቲ ንሳተን ዝህብኣ ናብ ምህውታት ጎደናታት ዝወሰድ ምዕዶታት ወይ ምክርታት እንተ ሰሚዕካዮ ዘሰክፍ እዩ። ነቲ ዘሎ ቅኒት እየን ክምዘምዘኣ

ዝፍትና ዘለዎ። ኣብኡ እናኣተዎ መሊሱን ከጉሃህርኦ እየን ዝሕልፍ። ዓበይቲ ናይ መጽናዕቲ ማእከላት ተባሂሎም ዘውጽእዎ ዘለዉ ርካሽ ጽሑፋት፡ መመሊሱ ናብ ገደል ዘእቲ እዩ። ስለ'ዚ ክእለ ክኸእል ኣለዎ። ነቲ ናይ ኢትዮጵያ ኩነታት'ዎ ብኸመይ ኢና ንርእዮ ዘለና? እንድሕር ተባሂሎ፡ ንሕና ካብቲ ዝጸንሐ ወሩስ ግዕዘይ ክወጹ ክኸእሉ ኣለዎም በሃልቲ ኢና። ምእንቲ ንዓኣቶም ክጥዕዎም፡ ኣብ መወዳእታ ኸኣ ንዓናን ነዚ ከባቢናን ምእንቲ ክጥዕመና። ምክንያቱ ኢትዮጵያ ከም ዝኹነት ሃገር ኣይኮነትን። ምጽላው ኣሎ። ጆግራፍን ጂኦፖለቲካዊ ኣገዳስነትን ኣሎ። ታሪኽ እውን ንገዛእ ርእሱ ዓቢ ትምህርቲ እዩ። ስለ'ዚ ንዕኡም ንኩቡሮም ቅድሚ ዝኣገረ ዋራይ ዘይኮነሱ፡ ኣብቲ ከባቢ ዘለዎም ጽልዎ እውን እንተደኣ ተረጋጊኡ፡ ኩነታት ናይ ኢትዮጵያ ኩነ እዚ ከባቢ ክረብሕ ይኸእል እዩ። ንኩነታት ኢትዮጵያ ባዕሉ ይፈልጥ ኢልካ ትገድፎ ኣይኩነን።

ከም ዝኹነ ካልእ ሃገር ንሕና ብዓቕምና ናትና ታሪኽ ኣለና። ናትና ኩነት ኣለና። ንናይ ኢትዮጵያ ቦታ ኣብዚ ከባቢ'ዚ ኣስተናዒቕና፡ 'ደለየ ይኹን' ክንብል ኣይንኸእልን ኢና። ምክንያቱ ናቱ ናይ ምልሓም (spill over) ሳዕቤን ኣለዎ። ናብ ሶማልን ዝተፈላለዩ ካልኦት ጎረቤታት ሃገራትን ዝኸይድ ዓቢ ጽልዎ ኣለዎ። በዚ መንጽር፡ እቲ ጽቡቕ ነገሩ እዚ ሕጂ ንሃንጾ ዘለና ዝምድና ብግቡእ እናኣማዕበልናዮ፡ ናይ ሓባር መረዳኦታ እናፈጠርና፡ ኣብ ኣከያይዳና እውን ገለ ዘዩድልዩ ማእዘናት ኣወጊንና፡ ዋዕይ መንገዲ ንሕዝ ኣሎና። ሕጂ ተመሊሱ ክትርእዮ እንክለኻ፡ ብዙሕ ሕምርግርግ ዝበለ ጉዳያት እዩ። እቲ መርዚ ንገዛእ ርእሱ ናይ ብሄራዊ ረጽምን ምትፍናንን ዋራይ ምዃኑ ዘይኩነ፡ ኣብኡ ዘሎ ኣረዳድኣን ንዕኡ ክትፍውሶ ኢልካ እተቐርቦ እማመታት ናብ ምትፍናን ክወስድ የብሉን። 'እከለ ፈደራሊስት፡ እከለ ግን ኣሃዳዊ (ዩኒየኒስት) እዩ' እንታይ ማለት እዩ? ንኣሃዳዊ ኣብ ውሽጢ እንታይ መቐን (context) ኢኻ ትርእዮ ዘለኻ? ምሒር ዓሚቕ ብዘይኩነ ኣረዳድኣታት እዩ ዝጋዋሕ ዘሎ። ፈሊጣዊ ዝኹነ ናይ ዋንቆላ ኣቀራርባታት ኣሎ። እቲ ዘቐርብዎ ዘለዉ ሓሳብ ናይ ብሓቂ ቅኑዕን ዘይቅኑዕን ዘይኮነ፡ ነቲ ዘሎ ኩነተ ኣእምሮ (ሙድ) ክጥቀሙሉ እዮም ዝፍትኑ ዘለዉ። እዚ በለጽ እዩ። ዝፈላሊ ነጥብታት እንድሕር ኣሎ ኹይኩ፡ ኣብ ትሕዝቶ ሓደ ክልተ ኢልካ ትዛረብ። እንተዘየሎ ኣጋዊሕካ-ኣጋዊሕካ ብስምዒት ነቲ ፈኩስ ጉዳያት ቃልቃል ተብሎ።

ነዛ ናይ ምርጫ ከም ኣብነት እየ ዘምጽኣ ዘለኹ። ዓቢ ኣርእሶቲ ስለዝኹነ ኣይኩነን። ናይ ምርጫ ጉዳይ ኣብ ሰነ፡ ሓምለ ወይ ነሓስ ይገብር ኢልካ ምክርኻር ኣይመድለየን። ቅድም ቀዳድም ኮፍ ኢልካ ኣብቲ ትሕዝቶ ንረዳዳእ ኢልካ ክትዛረብ እንክለኻ፡ ናብ ምርድዳእን ናብ ናይ ሓባር መደብን ክትከይድ ትኸእል። እንተዘየሎ ንዓኣ ከም መፈላለዩ ነጥቢ ወሲድካ፡ መመሰመርካ ሒዝካ እንተ ኸይድካ፡ ናብይ ኢኻ ከተምርሕ? ተመኰሮ ናይ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ዝመሃረና ኣሎ። እቲ ኣቐዲመ ዝበልክዎ ሓድሽ ምህዞ ዘይብሉ ናይ 1994 ኣረኣእያን እዚ ሕጂ ንዛረበሉ

ዘለናን እንታይ ፍልልይ አለዎ? ሽዑ ከነወግዶ ክኢልና እንተ ንነብር፡ ኣብዚ ኩሉ ጸገም ኣምበይ ምኣተናን። እዚ ኩሉ ክሳራን መስዋእትን ኣምበይ ምመጻን። ሕጂ እውን ልክዕ ከምኡ ዓይነት ነገር ከይመጽእ ምእንቲ፡ ሰለምንታይ ብኣጋ ክንኮልፎ ዘይንክእል? ዘይተደለይቲ ምዕባለታት ምእንቲ ከይሰዕቡ፡ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ብቐረባ ክንከታተሎ ኣገዳሲ እዩ።

ክቡር ፕረዚደንት፡ ካብዘን ክልተ ናይ ቀረባ ጉረባብትና - ናብ'ቲ ዝሰፍሐ ጉደባና ብቐንዱ ድማ ናብ ወሽመጥ ዓረብ ክንሰግር። መንግስቲ ኤርትራ ውሑስን ሰላማውን ጉደባ ንምፍጣር ብዘክትሎ ፖሊሲ ዝምድናታት ወጻኢ፡ ካብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣሊፉ ምስ ሃገራት ወሽመጥ ዓረብ'ውን ድልዱል ናይ ምሕዘትን ሽርክትን ዝምድና ንምፍጣር ክሰርሓሉ ጸኒሑሎ'ሞ፡ ገሲጋሉ ከመይ ኣሎ?

ካብ ፈለማ ክንጅምር እንከለና፡ ቦቲ ዞባ ዘይከነ ቦቲ ጉደባ እንብሎ እዩ። ምዕራብ ተፋሰስ ኒል (Nile basin) እንብሎ ድማ፡ ሓደ ኣካል ናይ'ቲ ጉደባ እዩ። ምናልባት ንመን የጠቓልል እንተደኣ ኢልካ፡ ንኢትዮጵያ፡ ንሱዳን፡ ንግብጺ ኢልና ብሓጺሩ ክንዛረብ ንክእል - እንተላይ ንደቡብ ሱዳን ሓዲሰካ። እዚ ግን ነቶም ካልኣት ኣዋሲንካ ኣይከኑን። እዚ፡ ሓደ ርእሱ ዝኸኣለ ብቐጥታ ብጂኦግራፊያዊ፡ ብጂኦፖለቲካዊ ኣገዳሰነቲ ከም ሓደ ጉደባ ክትወስዶ ትክእል ከባቢ እዩ።

እቲ ካልኣይ - ቀርኒ ኣፍሪቃ እዩ። ቀርኒ ኣፍሪቃ ከኣ ከተግፍሖ፡ ከተጽብቦ ትክእል ኢኻ። ግን ብቐንዱ ንኢትዮጵያ፡ ንሶማሊያ፡ ንጅቡቲ፡ ንኤርትራ፡ ንሱዳን ዘጠቓለለ እዩ ኢልና ክንዛረብ ንክእል። ነንሓድሕዱ ከኣ ምትርጕስ ኣለዎ።

እቲ ሳልሳይ - ናይ ቀይሕ ባሕሪ ከባቢ ዝበሃል እዩ። ኣብዚ፡ እተን ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ገማግም ዘለወን ሃገራት እውን እቲዋት እዩን ማለት'ዩ። ሰዑድያ ኣላ፡ የመን ኣላ፡ ጅርዳን፡ ግብጺ ኣለዎ። እቲ ራብዓይ - መቐሚኡ ወሽመጥ እዩ። ናይ ሃገራት ወሽመጥ ኣካል እዩ። እዚ ኣርባዕተ ጂኦግራፊያዊ ዞባታት እንብሎ፡ ነቲ ንሕና ጉደባ (neighbourhood) እንብሎ ዘቐውም እዩ።

ተዛማድነቱኽ ኣብ ምንታይ እዩ - ብጂኦግራፊ ጥራይ ዲዩ ወይስ - ስትራቴጂያዊ፡ ቊጠባዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ድሕነታዊ ረብሓታት ኣለዎ እዩ? እንተደኣ ኢልና፡ ዝተቐራረበ እዩ። ካልእ መግለጺታት ከተምጽኡሉ ድላይካ ክትብሎ ትክእል ኢኻ። ግና ንሕድሕዱ ዝወሳሰብ ወይ ዝቀራረበ ዞባታት እዩ፡ ዝጸላሎ እውን እዩ። ተጸላላውነቱ ከኣ፡ ዝኸነ ሰብ ክክሕዶ ኣይክእልን እዩ። ንሕና፡ ዘቤታዊ መደባትና ልዕሊ ዝኸነ እዩ ንዓና። ዘቤታዊ ቀዳምነታትና ድሕሪት ዝሰርዓሉ ምክንያት የለን። ኣብ ውሽጢ ርጉእ ናይ ምክብባር፡ ናይ ትምሕግጋዝ ዞባ ክንነብር እዩ ዘዋጸኣና። እዚ ከኣ ሕርያ ወይ ኣፕሽን ኣይከኑን - ግድነት እዩ። ሰለ'ዚ፡ ኣብኡ ክንዋህን ብዓቕምና ምቕሉል ዝኸነ ኣበርክቶ ክንገብርን ክንክእል ኣለና። እቲ ሕቶ፡ ንጸሎ ዲና ኣይንጸሎን ኣይከኑን። ናይ ካልኣት ጽልዋ ኣጸቢቕና መዚንና ንርኢ ኢና። ንኣብነት፡ ናይ ግብጺ ጽልዋ እንታይ እዩ? ናይ ሱዳን ጽልዋ እንታይ እዩ? ናይ ኢትዮጵያ ጽልዋ እንታይ እዩ? ናይ ሰዑድያ ጽልዋ እንታይ እዩ? ናይ የመን፡ ናይ

ካልኦት ዝተፈላለዩ ሃገራት ጽልዎ እንታይ እዩ? እንተ ኢልና፡ ኩሉ ከከም ዓቕሙ ጽልዎታት ኣለዎ።

ኣብ መወዳእታ ግን፡ ተኸባቢርካን ተሓጋጊዘካን ክትነብር እንከለኻ ሲነርጂ ትፈጥር። ብምትእምማን ክትነብረሉ እትኸእል ርግኣት እውን ይህልወካ። ምክንያቱ ትተሓባበር ስለዘለኻ። ስለ'ዚ፡ እንተደኣ ብዛዕባ ቍጠባዊ ልምዓት፣ ብዛዕባ መነባብር ዓይነት ሂደት ናይ ሰባት ኢልካ ትዛረብ ኣለኻ ኩይንካ፡ ክትተሓባበር ከለኻ እዩ ዝያዳ ኣድማዒ ዝኸውን። ከምኡ'ውን ንጸጥታ፡ ንጸረ ሽበራ፡ ንዘይሕጋዊ ንግድ ናይ ኣጽዋር፡ ንትራፊክ፡ ንገንዘብ ምሕዳብን ካልኦት ንርግኣት ናይ ዞባታት ዝዘርጉ ዝተፈላለዩ ጉዳያትን ሓቢርካ ክትሰሓሎም ከለኻ እዩ ዘዋጸጽኣካ።

ስለ'ዚ፡ መጀመርያ እቲ ኣምር ከም ቅቡል ክውሰድ ክኸእል ኣለዎ። ጆላግራፊያዊ ዶቡ ኣበይ እዩ፣ ከመይ እዩ ክኸውን - ዘከራኸር ኣርእስቲ ኣይኩነን። ኣብ መወዳእታ እቲ ዕላማ'ዩ ዘገድሱ። እቲ ሸቶ እንታይ'ዩ፡ ተሓባቢርና፡ ተኸባቢርናን እናተሓጋገዘናን ንመጻኢ ወለዶታት ጥጡሕ ባይታ ክንፈጥር፡ ሕርያ ዘይኩነ ግድነት እዩ። ኣብኡ ክንሰርሕ ድማ፡ መረጃታና ከነወሃህዶ ኣለና። ንዕኡ ዘስርሓና ኣልያ እውን ክንፈጥር ኣለና። እዚ ሓድሽ ምህዞ ኣይኩነን።

ምክንያቱ፡ ድሕሪ ምውዳእ ዝሓል ኩናት፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ናይ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዝበሃል ተበግሶ ክመጽእ ከሎ፡ ምስቶም ቅድም ዝተሰርዑ ንዋሰኣሉ ዝነበርና ጉዳይ እዩ። ካብኡ ናብኡ ኢጋድ ዝበሃል ይመስረት ተባሂሉ ተመስሪቲ። እቲ ክርክር ግን ኣብ'ቲ ኢጋድ ዝብል ሰም ዘይኩነ ነይሩ፡ ዞባዊ ውህደት ክንፈጥር ኣለና ዝብል እዩ ነይሩ። ነቲ ናይ ልምዓትን ናይ ደርቅን ዝበሃል ዝነበረ ውድብ፡ ናብ ናይ ዞባዊ ምውህሃድ ውድብ ዘይንፈጥር ምስ ተባህለ'ውን፡ ጽቡቕ እዩ ተባሂሉ ሽቡ ጀሚሩ። ኣብ መወዳእታ ግን፡ ኢጋድ ንገዛእ ርእሱ መውቅዒና እዩ ኩይኑ። ኢጋድ ኣብ ክንዲ መወሃሃድን መከባበርን ናይ ልምዓት ባይታን ዝኸውን፡ ናይ መጣቕሲ፡ ናይ ማፍያ ኣጀንዳ መምርሒ፡ ናይ ግዳም ኣጀንዳታት መተኣታተዊ ኩይኑ።

ኣብ 2006 ከኣ፡ ብመንገዲ ናይ ወያኔ፡ ናይ ኣመሪካ ይኹን ናይ ካልኦት ምክራ፡ ወራር ናይ ሶማሊ መጸኢ። ኣብ መወዳእታ እቲ ዝደለናዮ ኣልያ ወይ መካኒዝም ናይ ዞባዊ ምውህሃድ ኣይሰርሐን። ኣባልነትና ኣደስኪልና፣ ኣብኡ'ውን የለናን ኣይንህሉን እውን። ሕጂ እዚ ንዛረቡ ዘለና ናይ ጎደቦ ኣርእስቲ'ውን ካብ'ቲ ሽቡ ዝነበረ ኣተሓሳስባ ዝወጸኦ ኣይኩነን። ሓደ- ሓደ እዋን ነጋንን ንኸውን - ግን፡ ንሕና ነዊሕ ጉዕዞ ስለዝኸድና፡ ማእለያ ዘይብሎም ብድሆታት ሰጊርና ስለዝመጸእና፡ መቐረት ናይ'ቲ ዞባዊ ምውህሃድ ካብ ካልኦት ዝያዳ ንርድኦ ኢና። ናይ ጆግራፍ ግዝፊ ኣይኩነን፡ ናይ ብዘሒ ህዝቢ ጉዳይ ኣይኩነን፡ ናይ ቍጠባ ሓይሊ'ውን ኣይኩነን። ናይ ርግኣት ዝደሊ እዩ። መን ርግኣት ይደሊ፣ መን ሰላም ይደሊ፣ መንክ ይሰርሓሉ. . . እንተደኣ ተባሂሉ፡ ንዓና መን'ዎ ክቕድመና። ካብ ካልኦት ንበልጽ ኢና'ኳ እንተዘይበልና፡ ንዓና ግን ዝያዳ የገድሰና።

ሰለ'ዘ፡ ነቲ ናይ ጉዳቦ ርግኣት እንብሎ ዘለና ክንሰርሓሉ፡ ናይ ጽባሕ ናይ ድሕሪ ጽባሕ ኣጀንዳ ኣይከብን። ከመይ ጌርካ ትሰርሓሉ ግን፡ ድሕሪ'ዚ ኩሉ ውህሉል ተመኩሮ፡ እዚ ሕጂ ኣርባዕተ ክፋላት ዘለዎ ጉዳቦ እዩ ንብሎ ዘለና፡ ብኸመይ ክሰርሕ ይኸእል፤ እቶም ናብኡ ከምጽኡና ዝኸእሉ ሃነጽቲ ብሎክስ (building blocks) እንታይ እዮም፤ እቶም ክንወሰዶም ዘለና ሰጉምትታት ከመይ እዮም፤ ተሃዲኻ ብጽቡቕ ድሌት ጥራይ ዝትግበር ነገር ዲዩ፤ እቲ ወድግዊ ኩነታት ከይተዋደደ እንከሎ፡ ብባዕላዊ ሰምዒታትካ ከተምጽኦ ትኸእል ዲኻ. . . ዝብሉ ነጥብታት ሓደ ብሓደ ክንጸሩን ክጸፍፉን ዘለዎም እዮም።

እዚ ሓድሽ ምህዞ ኣይከብን፤ ኣብ ኣገባብ ኣመጸጽኣኡ እውን፡ ካብ'ቲ ዝተመሃርናዮ ተመኩሮ ኣመት ወሲድና ኣከያይዳና ከምዚ ክንገብር ክንክእል ኣለና። እዚ ሕጂ ምስ ኢትዮጵያ ክንፈጥር ንደሊ ዝምድና፡ ብቐንዱ ምስ ሱዳን፡ ምስ ሶማሊያን ካልኣት ኣብ'ዚ ከባቢ ኣለዎ እንብለን ናይ ከሊጅ ሃገራትን እውን ንገዛእ ርእሱ፡ ኣብ ከምኡ ናይ ሓባር መረዳእታ ክንበጽሕ ክንክእል ኣለና። ናይ ሓባር መረዳእታ ከይበጸሕካ፡ ጽቡቕ ድሌት ጥራይ መወዳእታ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ከም ኣብነት፡ ቀይሕ ባሕሪ ዝበሃል መጺኡ። ኣብ'ዚ ቀይሕ ባሕሪ ዝበሃል፡ እንታይ ባይታ ወይ ኣልያ ኢኻ ከተምጽእ፤ እዚ ኣብ መወዳእታ ዘቐረብናዮ ወረቐት፡ ዳርጋ መርኣያ ናይ ኣጠማምታና እዩ። ኣብ'ተን ኣብኡ ዘለዎ 11 ነጥብታት ደጋጊምካ ክርኣ ዘለዎ ጉዳይ ኣሎ። ናይ ቀይሕ ባሕሪ ውህደት ክፍጠር ኣለዎ ክንብል ከለና፡ መጀመርያ ዕላማታትና ከነጸር ክንክእል ኣለና። ነቶም ክንወቕዮም እንደሊ ሸቶታት፡ ሓደ ክልተ ሰለሰተ ኢልና ክንገልጸም ክንክእል ኣለና። ድሕሪኡ ብሰለሰተ መድረኽ ዝርኣ ኣልያታት ክንፈጥር ንኸእል። ሓደ ሃገር፡ ይሓይል፡ ይሃብትም፡ ይብዛሕ፡ ናይ ካልእ ሃገር መተካእታ ክኸውን ኣይክእልን እዩ። ኣብ'ቲ ዝምድናታት ከኣ፡ ልዕልና ሕጊ ክህሉ ክኸእል ኣለዎ። ከም ኣብነት፡ ናይ ሶማሊ ወሲድና ክንዛረብ እንተኾይንና፡ ናይ ሶማሊ ሸግር ብዘይካ ሶማላውያን ካልእ ክፈትሖ ዝኸእል የለን። ናይ ደገ ሚሳይላት፡ ድሮናት፡ ናይ ደገ ቴክኖሎጂ መጺኡ ኣብ ሶማሊ ዘሎ ሸግር ክፈትሕ ይኸእል እዩ እንተ ኢሎምኒ፡ መጥፍኢ ግዜ ጥራይ እዩ። ኩለን ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ዘለዎ ሃገራት፡ ቅድሚ ዝኣገረ ሰላም፡ ርግኣትን ናይ ድሕነት ውሕሰነትን ከረጋግጸ ክኸእላ ኣለወን። ዘዩድልዩ ምዕባሊታት ናይ ምግታእ ዓቕሚ ንምሕያል፡ ነፍሲ-ወከፍ ሃገር፡ ናቲ ናይ ገዛእ ርእሱ ናይ ድሕነት ምክልኻል ብቐንዱ ክሕይል ክኸእል ኣለዎ። ሓደ ናይቲ ካልእ መተካእታ ክኸውን ኣይክእልን እዩ።

ነፍሲ-ወከፍ ሃገር ክሳብ'ቲ ዝከኣሎ ዓቕሙ ብቐንዱ እንተ ኣደይቡ፡ ኣብ መወዳእታ ኩሉ ንኣክቦ'ሞ፡ እቲ ድምር እንታይ ይመስል እንተ ኢልና ሲነርጂ ዘለዎ እዩ ዝኸውን። ከም'ቲ ቡብውልቅኻ እትርእዮ ኣይከብን። ዕላማታትና ብሓደ እንተ ኣነጺርናዮም፡ ዝኣክል ዓቕሚ እንተ ደሊብና፡ ዓቕምና ከነወሃህዶ ከለና ዝሓየለ ሰምብራት ኢና እንገድፍ። ነቶም ዕላማታት እውን ክንወቕዮም ንኸእል። ካብዚ

ወጸኢ ከኣ፡ ናይ ደገ ሓይልታት እንዕድመሉ ምክንያት ክህሉ ክክእል ኣለዎ። እቲ ሕቶ ግን፡ ይፈትዎ እየ ኣይፈትዎን እየ ኣይኩነን። ናትና ዓቕሚ እንተ ደሊብና፡ ናይ ካልኣት ሓይሊ ብዘራይነት ከድሕነና ኣይክእልን እዩ። ንሕና ዓቕምና እንተ ዘይኣወሃሂናና፡ ብናይ ካልኣት ሓይልታት መተካእታ፡ ቀይሕ ባሕሪ ከነርግኦ ኣይንክእልን ኢና። ንዘኹነ መዳኸሪ፡ መሬትና ሸይጥና መሬትና ከፊትና ክንህብ ኣይንክእልን።

ሰለ'ዘ፡ እቲ ካልኣይ ምትሕብባር ናይ ኩላትና እዩ። ሰራዊታት እንተሎ፡ ሓይሊ ባሕሪ እንተሎ፡ ካልእ ዝተፈላለዩ ናይ ድሕነት ትካላት እንተሎ ኩይነ፡ ንኣድሕዱ ዓቕምታቱ ኣጎሳጎሱ ብሓባር ክሰርሕ እንከሎ እዩ ኣድማዕነቱ ዝሓየለ ዘኸውን። ድሕሪኡ ናይ ደገ ምትእትታው፡ ናይ ካልኣት ዓለማውያን ዝበሃሉ ሓይልታት ምምጻእ ዘድልዮ እንተኹይነ፡ ተማኸርና ክንገብር ክንክእል ኣለና። ቡብዘመሰለና ክንሰርሕ ኣይንክእልን ኢና። ሕጂ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ከም ኣብነት ወሲድና ደኣ ንዛረብ ኣለና'ምበር፡ ካብኡ ወጸኢ ናይ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ናይ ናይል ቤይዚን፡ ናይ ከሊጅ . . . ወዘተ ኢልና እንተደኣ ተዛሪብና እውን፡ እተን መትከላት ዝቀያየራ ኣይኩናን። እተን መትከላት ንሳተን ኩይነን ከኣ፡ ዕላማኣንን ሸቶኣንን ተነጺሩ፡ ንዕኡ ዘገልግል ስትራተጂ ተቐይሶ። ንዕኡ ዝርዝር ውጥናት ትግባረ ወጺኡ፡ ድሕሪኡ ኣልያ ወይ ድማ መካኒዝም ይፍጠር። እዚ ድማ፡ ብሞያውያን ክጽናዕ ዘለዎ ጉዳይ እዩ። ኩለን ዝሳተፉ ሃገራት ኣብ ሓደ ክመጽኦ ምእንቲ፡ ኣርእሱቲ ብኣርእሱቲ ተዘትይሉ። እቲ ጉዳዩ ንብሎ ይኹን እቲ ኣብ ውሽጢ ጉዳዩ ዘሎ ኣካላት ድማ፡ ኣቃውማኡን ኣሰራርሓኡን ንጹር (ትራንስፓረንት) ብዘኹነ መንገዱ ኣብ ባይታ ኣቐሚጥና ክንሰርሓሉ ንክእል። ነዚ ብወድዓውነት ክንሰርሓሉ ከኣ፡ ካብ ሰምዒታዊን ባዕዳዊን ዘኹነ ኣከያይዳ ክንወጽእ ክንክእል ኣለና። ሰለ'ዘ፡ እቲ ኣፈሻዊ ድሌት ወይ ዕላማ ምንጻር ጥራይ ዘይኩን፡ ናብኡ ኩብጽሓካ ዘክእል ዝርዝራት እውን ከተንጽፍ ክትክእል ኣለካ።

ሕጂ ቀይሕ ባሕሪ፡ ቀይሕ ባሕሪ ምስ ተባህለ፡ ኣብ ዘደድልየና ኣከራኻሪ ወይ ኮንትሮቨርሻል ዘኹነ ጉዳያት ዘእቱ ምክንያት የብልናን። እቲ ዘዛርብና ነጥብታት ሓደ ብሓደ ምስ ሰራዕናዮ፡ ኣብ መወዳእታ ንዕኡ ዘድሊ ስትራተጂያዊ ውጥን ኣውጺእና ንዕኡ ዘኸውን ኣልያ ክንሃንጽ እንተኹይነና፡ መድረኽ ብመድረኽ ክንሰርዖ ክንክእል ኣለና። እዚ ሕጂ ቡቲ ኣፈሻዊ መርሓ ጎደና ወይ 'ሮድ ማፕ' እዩ ክንብል ንክእል። ሮድ ማፕ ግን ኩሉ እዩ ወይ ናይ መወዳእታ መደብና ኣጻፊፍና ኢና ክንብል ኣይንክእልን። ከመይ ጌርና ናብኡ ገጽና ክንበጽሕ ንክእል ኣብ ቀጻሊ ዝርርብ'ዩ ማለት እዩ። እዚ ሓሳብ'ዚ ንዓና ሓድሽ ኣይኩነን ወይ ሓድሽ ምህዞ ኣይኩነን። መደባትና ዝመሃረናን፡ ንብድሕሪ ሕጂ ጠሚትና ከነተግብር እንክእል መደባትን፡ ኣብ ግምት ኣእቲና እንምጽኦ እዩ። ካብ'ቲ እንቅርቦ ዘለና ዝሓሸ ሓሳባት እንተደኣ ኣሎ ኩይነ፡ ኣእዛንና ከፊትና ክንሰምዕ ቅሩባት ኢና። ሰለ'ዘ፡ ሓሳብ ንሓሳብ እናተለዋወጥና ኣብ መወዳእታ ኣብ ሓደ መረዳእታ

ንበጽሕ'ሞ፡ ካብ ሓደ መረዳኢታ ናብ ትግባረ ክንከይድ ንክእል። እዚ ብቐጻሊ እነካይዶ ዘለና ዲፕሎማሲያዊ፡ ፖለቲካዊን ካልእ ዝተፈላለዩ ርክባትን እውን ካብ'ዚ መቐን'ዚ ዝወጽእ ኣይኩነን። ኩሉ ግዜ ኣካይዳና ፈሊጥና ክንሰርሕ፡ ቅድም ቀዳድም ዕላማታትና ከነጽር ክንክእል ኣለና ማለት እዩ። ምስ መሻርኻትና ከኣ ኣብ ናይ ሓባር መረዳኢታ ክንበጽሕ ክንክእል ኣለና። ድሕሪኡ ኣብ ትግባረ ዝመርሓና ስትራቴጂን ውጥንን ኣልያን ክንፈጥር ንክእል።

ኣነ እቲ ሃዋሁው ናብኡ ገጹ እዩ ዝኸይድ ዘሎ በሃሊ እዩ። ምክንያቱ፡ ነዚ ጉዳይ ንብሎ ዘለና ጥራይ ኣይኩንናን ንበይኑ ንርእዮ ዘለና። እንታይ ዞባውን ዓለማውን ምቅይያር ይኸይድ ኣሎ፣ ዓለማውን ዞባውን ምቅይያራትከ ነዚ ጎዶቦ ንብሎ ዘለና ከመይ ገይሩ ይጸልዎ፣ ኣብ ኣመሪካታት ዘሎ ምዕባላታት ኣብ ኤውሮጳ ዘሎ ምዕባላታት፣ ኣብ ኤስያ ዘሎ ምዕባላታት ብኸመይ ይጸልዎ ምርዳእ ዘድልዮ እዩ። ሎሚ ዓለም ንሕድሕዱ እናተቐራረበ ኣብ ዝኸደሉ ዘሎ እዋን፡ ብዛዕባ ጉዳይ ወይ ዞባ ኢልና ክንዛረብ ከለና፡ ካብ ዓለማዊ መቐን ኣውጺእና ክንርእዮ ኣይንክእልን ኢና። ተጸላላውነቱ እውን ርዱእ እዩ። ናትና ናይ ውሽጥና ናይ ጸቢብ ጉዳይ ዘሎ ኩነታት ምርኣይ ጥራይ ዘይኩነ፡ ብኸመይ ንሓድሕዱ ይጸላሎን ይዛመድን፡ ምስ ካልእ ዓለማዊ ኩነታት ሓደ ብሓደ እናረከና ንኸይደ ዘለና ሰለዝኹነ፡ ኣብ'ቲ ጎደና ሰለዘለና ምስ ግዜ እናኣማዕበልናዮን እናኣወርጸናዮን ክንከይድ ንክእል ኢና በሃላይ እዩ። ብዘይካኡ ካልእ ኣማራጺ እንተሎ ግን፡ ኣእምሮናን ኣእዛንናን ከፊትና ክንሰምዕ ቅሩባት ክንከውን ኣለና። እቲ ዝርርብ ነካይዶ'ውን ብኸምኡ ኢና። ናይ ብሓቂ ከኣ ጽቡቕ ምርድዳእ እናፈጠረ ይኸይድ ኣሎ። ንኣብነት፡ ኣብ ኩነታት ምቁጽጸር ግብረ-ሸበራ ብኸመይ መንገዲ ኣብ ሓደ መረዳኢታ ንበጽሕ፣ ከመይ ጌርና ጸጋታትናን ዓቕምታትናን ኣወሃሂድና ኣድማዒ ዝኹነ ውጽኢት ከነምጽእ ንክእል ክንጽር ዘለዎ እዩ። እቲ ናይ መወዳኢታ ዕላማ ግን ርግኣት እዩ። ሸበራ ኣይንደልን ኢና፡ ራብሻ ኣይንደልን ኢና፡ ዝምታ፡ ዓሎቕ፡ ወራር፡ ሸርሕታት ኣይንደልን ኢና ኢልና፡ ኩላትና ኣብኡ እንተደኣ ተሰማሚዕና፡ ንዕኡ ዘክእለና ኩነታት ክንፈጥር ኣለና ኢልካ ክትዛረብ ትክእል። ቍጠባን ካልእ ዝተፈላለዩ ኣርእስታት እውን ናብኡ ዘምርሕ ሰለዝኹነ፡ ብተመሳሳሊ ክትዛረብ ትክእል። ምክንያቱ፡ ዘለናዮ መበል 21 ክፍለ-ዘመን እዩ። ድንሕሪት ኣይኩንናን ንምለስ ዘለና፣ ንቐድሚት ኢና ንኸይድ ዘለና።

እዚ ግድነት እምበር ከም ኦፕሽን ወሲድና ንርእዮ ኣይኩነን። ብፍላይ ንሕና፡ ካብ ዝመጸእና መጺእና ዝተመሃርናዮ ትምህርቲ ተማሂርና ኣለና። ናይ ገዛና ናይ ቤትና ጉዳይ ውሕሰነቱ ዘይነሲጋግሮ እዩ። ኣብ ውሽጢ ዝገፍሐ ጉዳይ ክንነብር ግን ሕርያ ዘይኩነ ግድነት ሰለዝኹነ፡ ንሰርሓሉ ኣለና። ምስ'ዚ ብምትእሳሳር፡ ዝሓለፈ ወርሒ ኣብ ዝቐመ ቤት-ምክሪ ሃገራት ተዳውብቲ ቀይሕ ባሕሪ፡ ተራኡ ኣብ ጸዋታ ቀይሕ ባሕሪን ልምዓታዊ ምትሕብባርን ናይተን ሃገራት ከመይ ይመስል? ርግኣት ቀይሕ ባሕርን ባብ ኤል-መንደብን ክንብል ከለናኹ - ኣገዳሰነቱን ጽልዋኡን ክሳብ ክንደይ

እዩ? እቲ ውሰጠ-ተዛማድነት 'ኢንተር ዲፕሎማሲ' ናይቶም ኩሎም ጉዳያት ኣብ ግምት ኣእቲኻ እንተርኢኻዮ። ኣብ ወሽመጥ ኸሊጅ ዘሎ ኩነታት፡ ንቐይሕ ባሕሪ ከመይ ይጸልዎ? ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዘሎ ኩነታት ከመይ ገይሩ ይጸልዎ? ኣብ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ዘሎ ህዝባዊ ርክባት (ፒኦር) 'ዕላቓት ዓማ' ካልእ ኣርእሶቲ እዩ። ንሕና ብዕላቓት ዓማ ክንሰርሕ ኣይንደልን ኢና። ንዝናን ዜናን ድምቀት ናይ ጉዳያትን ዝበሃል የለን። ከምኡ ባህሊ እውን የብልናን።

እዚ ዝበሃል ዘሎ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ኪዳን፡ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ውህደት፡ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ኣጀንዳታት፡ ሓባራዊ ልምምድ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ፡ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ድሕነት፡ ኣህጉራዊ መተሓላለፊ ማያዊ ምስግጋር . . . ብዙሕ እዩ ዝዘረብ። ካብ ህዝባዊ ርክባት ዝሓለፍ ግን ኣይኩነን። ንሕና ኪኖ ህዝባዊ ርክባት ክንከይድ ክንክእል ኣለና። ካብኡ ናብኡ ንቐይሕ ባሕሪ ብዓቢኡ ክንርእዮ ዘይኩነ፡ ደቡባዊ ክፋል ቀይሕ ባሕርን ባብ ኤል መንደብን እውን ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ገለ መረዳእታታት፡ ሶማሊ እቱው ኣይነበረን። ንሕና ግን ቀጻሊ ኢና ክንደፍኣሉ ጸኒሕና። ባብ ኤል መንደብ ኢልካ ንበይኑ ክትዛረብ ኣይትክእልን ኢኻ፣ ወሽመጥ ዓደን ኣሎ። ወሽመጥ ዓደን እውን ንበይኑ ክትርእዮ ኣይትክእልን። ምክንያቱ 3300 ኪሎ-ሜትር ማያዊ ገማግም ሶማልያ ኣሎ። ኣብ ሶማልያ ዘሎ ርግኣት፡ ናይ ባብ ኤል መንደብ ኩነታት፡ ንወሽመጥ ዓደን ብኸመይ ይጸልዎ፣ ንደቡባዊ ቀይሕ ባሕሪ ብኸመይ ይጸልዎ፣ ዝዚ ንጹር ሰእሊ ዝሁብ ኩነታት ክንፈጥረሉ ክንክእል ኣለና።

ዕላቻት ዓማ አይኩነን። ሓፈሻዊ ዘረባታት ተዛራብካ ትኸደሉን ድምቀት ትረክበሉን ጉዳይ እውን አይኩነን። ብጭቡጥ ናብኡ ክንበጽሕ እንተኾይንና፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ዘሎ ዕልቅልቅ፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ዘሎ ሸበራ፡ ኣብ'ዚ ከባቢ ዝግበር ዘሎ ዕንወትን ድላይካ ኣራግጽን - ኣነ ነዚ ግልባ (stampede) እየ ዝብሎ።

ኣብ'ዚ ከባቢ ብስም ባብ ኤል- መንደብ ዘይዛረብ የለን። ካብ ኣሸሓት ኪሎ-ሜትራት መጺኡ ኣብ ባብ ኤል-መንደብ ርግኣት ከምጽእ እየ ዝብል በየናይ መንገዲ። ክንደይ ሃገራት እየንከ ተገዳስነት ኣለና ዝብላ። ብዛዕባ'ዚ ብዙሕ ዘረባታት'ዩ ዝሰማዕ። ነዚ ሓንሳብ ግደፎ'ሞ፡ ቅድም ንሕና ዕዮ ገዛና ክንገብር። ባዕልና ክንገብር እንክእል ክንገብር ክንክእል ኣለና። እዚ ገማግም ናይ ወሽመጥ ዓደን፡ ብወገን የመን፡ ብወገን ሶማልያ፡ ብወገን ጅቡቲ፡ ብወገን ኤርትራ፡ ብወገን ስዑድያ፡ ብወገን ሱዳን ሓደ መረዳኢታ ክህልዎ ክክእል ኣለዎ። ናይ ቀይሕ ባሕሪ ብምሉኡ ኢልና ክንዛረብ ኣይንክእልን ኢና። ድሕሪኡ ምናልባት ከነገፋፍሖ ንክእል ንኸውን። ሕጂ ግን፡ እቶም ናይ'ቲ ዞባ ወይ ናይ'ቲ ከባቢ ቀይሕ ባሕሪ ርግኣት ዝዘርጉ፡ ቁጠባዊ ምውህሃድ ዘዳክሙ፡ ዘየድሊ ካብ ሕጊ ወጻኢ ዝኸይድ ሸበራዊ ስራሓት ዘካይዱ ሰግኣታት እንታይ እዮም ሓደ ብሓደ ክንጽሩ ኣለዎም። ዓቕሞም ይኹን ክፈጥሩዎ ዝክእሉ ሰግኣት እንታይ እዩ እውን፡ ኣጽኒዕና ክንፈልጦ ክንክእል ኣለና።

ነዚ ሰግኣታት'ዚ ከነወግዶ፡ ክንገትኡ፡ ክንቆጸጸሮ እንተኾይንና፡ እቲ ባይታ እንታይ ይመስል፡ እንታይ ዓቕሚኸ ኣለና ክፍለጥ ኣለዎ። ነቶም ሰግኣታት ክትኣልዮም ወይ ከተጥፍኦም እንተኾይንካ፡ እንታይ የድሊ? ጠበናጁ፡ መድፍዕ፡ ድሮናት፡ ገንዘብ - ብልክዕ እንታይ እዩ ዘድልዩካ ክንጽር ኣለዎ። ነዞም ሰግኣታት እዚኣቶም እንተፈለጥናዮምን ብትንተና እንተርኢናዮምን ከኣ፡ ንዓኣቶም መምከኒ ዝኸውን ወይ ንዓኣቶም መርሓቂ ዝኸውን እንታይ ሰጉምትታት ክውሰድ ይከኣል - ሓደ ክልተ ሰለሰተ ኢልና ክንዝርዝር ኣለና። ብድሕሪኡ እንታይ ዓቕሚ ኣለና፡ ጸጋታትና ከመይ ጌርና ነጉሳጉሱ፡ ምጉሰጓሰ ጥራይ ዘይኩነ ከመይ ጌርና ጸጋታትና ንውድቦ ክኸውን ኣለዎ። ድሕሪኡ እውን ጸጋታትና ኣጉሳጉሱና ንዝወጠንናዮ መደባት፡ ሓደ ክልተ ኢልና ክንሰርዖ ክንክእል ኣለና።

እዚ ከይገበርካ፡ ኣብኡ እንከሎ ሓፈሻዊ ናይ ህዝባዊ ርክባት ዘረባ ተዛራብካ ዝኸይድ ነገር ኣይኩነን። ከምኡ ሰለዝኹኑ፡ ንዑ ትዕደሙ ኣለኹም ክበሃል ከሎ፡ እቲ ዋና ነገር ኣብ ድግሳት ንምስታፍ ዘይኩነ፡ እንታይ ክግበር ይከኣል ክንፈልጥ ክንክእል ኣለና። ንዕኡ ኸኣ እዚ እዩ ወረቅትና - ሰለ'ዚ፡ ናብኡ ክንከይድ ክንክእል ኣለና ተባሂሎ። እዚ ኪዳን ዝበሃል ዘሎ እምበኣር፡ ናይ መመኻኸሪ መድረኽ እዩ ኢልካ ክትዛረቡ ትክእል ትኸውን - እንተዘይኩይኑ፡ ኪዳን ኣሎ ክትብል ኣይትክእልን። በየናይ መንገዲ ኢኻ'ሞ ብከምኡ ክትገልጹ። ኣኼባ ሰለዝተገብረ ወይ ብሓደ ኣጋጣሚ ሱብ ሰለዝተኣከበ፡ ናይ ቀይሕ ባሕሪ ናይ ምትሕብባር ኪዳን ተመሰሪቱ ኣሎ ኢልና ክንዛረብ ኣይንክእልን ኢና።

ብቅደሙ እውን ንሕና አልያ ንፈጥረሉ። ናይ ብሓቂ ኪዳን ክንብሎ ናብ እንክእል ኩነታት ክንኣቲ እንተኹይንና፡ ቅድም ነቶም ጉዳያት ነብሰሎም፤ መረዳኦታና እንተዘየጣበቅናዮ ነቀራርቦ፡ አቀራራብና ከኣ ንረዳዳእ፤ ድሕሪኡ ሰግኣታትና ንፍላጥ፤ ንሰግኣታትና መመከቲ ዘኹንና ኣገባብ ድማ ንፈጥር ተባሂሉ እዩ። ኣብ ቁጠባ ከመይ ጌርና ንተሓጋገዞ፤ ኣብ ዘተፈላለዩ ናይ ልምዓት መደባት ከመይ ንተሓጋገዞ፤ ንዜጋታትና ምቹእ ናይ ሂወት ደረጃታት ክንፈጥር እንተኹይንና እንታይ ክንገብር ኣለና፤ ጸጋታትናኸ እንታይ እዮም ነነጽሮ። ሰግኣታት ምፍላጥ ጥራይ ግን ኣይከካን። ምክንያቱ፡ ሰግኣታት ምፍላጥ ዕንቅፋት ክትኣሊ ምእንቲ እትገብር እዩ።

እቲ ዝዓበዩ፡ ኣብ ዘሓሸን ዘበለጸን ኩነታት ክትከይድ ምእንቲ፡ ንዘለካ ጸጋታት ኣጉሳጉሰካን ውህደት ፈጠርካን ንቅድሚት ክትከይድ ክትክእል ኣለካ። እዚአም ከየነጸርካ ኪዳን ተፈጠሩ ኣሎ። ኪዳን ክፍጠር ይክኣል እዩ - እንተ ኢሎም፡ ንሕና ናይ ብሓቂ ኣብ ድግሳት፡ ኣብ ናይ ህዝባዊ ርክባት፡ ኣብ ናይ ዕላቓት ዓማ ኣይንኣቲን ኢና። ኣብኡ ኣይንኣቲን ኢልና ከኣ ንርሕቀሉ ምክንያት የለን። ኣብ'ቲ ኣጋጣሚታት እናተሳተፍና ሓሳባትና ክንገልጽን ከንቅርብን ናይ ካልኣት ከኣ ክንሰምዕ ስለዘለና ግን፡ ዘቅረብናዮ ወረቐት ኣሎ። ኣብ'ቲ ዘቅረብናዮ ወረቐት ካብዚ ዝሓይሽ ርእይቶ ኣለና ዝብል እንተደኣ ኣሎ ከኣ፡ ኣምጽኡልና ኢና ንብሎም።

ንሕና ካብ ካልኣት በሊሕና እነምጽኦ ዘለና ኣይኮነን - ካብ ተመኩሮና ዘዋህለልናዮ ሓሳባት ኢና እንቅርቦ ዘለና። እንተዘየለ፡ 'ኣይፋል ቻይና መጺኣ ነዚ ከባቢ ርግኣት ክትፈጥረሉ እያ' እንተደኣ ኢሎም፤ ኣብ ልዕሊ ቻይና ዘሎ ፍትወትን ጽልኣትን ዘይኮነ - ብኸመይ መንገዲ እዩ እቲ ሕቶ። ሓደ ሓይሊ ካብ ማርሶ መጺኡ፡ ነዚ ከባቢ ርግኣት ክፈጥረሉ እዩ እንተደኣ ኢሎኒ እውን፡ ቅድም ቀዳድም ብኸመይ መንገዲ ኣረድኣኒ እየ ዝብሎ። ምክንያቱ፡ ይፈትዎ እየ ኣይፈትዎን እየ ኣይከካን እቲ ሕቶ።

እቲ ልምዲ፡ እቲ ዝጸንሐ ባህሊ - ኩሉ ግዜ ናብ ዜና፡ ናብ ዝናን ፕሮፖጋንዳን ዘምርሕ ጥራይ ስለዘኹን፡ ካብኡ'ውን ክንወጽእ ኣለና። ኣገባብና፡ ቅድም ቀዳድም ብክውንነታዊ ናብ ወድዓዊ ዘኹን ምትሕግጋዝ ዘምርሓና ክኸውን ኣለዎ ኢልና ኢና ንሰርሕ ዘለና።

ከምኡ ንብል ዘለና ድማ፡ ብዙሕ ስለዘተመሃርና፡ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ጉዳያት ዘእቱ እውን ስለዘይብልና እዩ። ሓንሳብ ናብኡ እንተ ኣቲና ከኣ፡ ነቲ ኣድህቦ ክንገብረሉን ብግብሪ ክንሰርሓሉን ዘለና ዕላማታት ከሰሕተና ስለዘኹን፡ ከይተጋገና ኣካይዳና ፈሊጥና ምስ ካልኣት ዘራኽብና ብግብራ ኣጽኒዕና፡ ዕዮ ገዛና ጌርና ወረቓቕትና ምቕራብ እዩ ዘወጸኣና። ዝሓለፈ ኣኼባ እውን ሓድሽ ኣይነበርን፤

ቅድሚያው አብ ዝተገብረ ኣኹሳ ግን፡ እቲ ወረቅትና ኣቕራብናዮ ኢና። እቲ ወረቅት ከኣ - ክሳብ ሕጂ ኣብ ጣውላ ኣሎ።